Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

।। कोबातीर्थमंडन श्री महावीरस्वामिने नमः ।।

।। अनंतलब्धिनिधान श्री गौतमस्वामिने नमः ।। ।। गणधर भगवंत श्री सुधर्मास्वामिने नमः ।।

।। योगनिष्ठ आचार्य श्रीमद् बुद्धिसागरसूरीश्वरेभ्यो नमः ।। ।। चारित्रचूडामणि आचार्य श्रीमद् कैलाससागरसूरीश्वरेभ्यो नमः ।।

आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर

पुनितप्रेरणा व आशीर्वाद

राष्ट्रसंत श्रुतोद्धारक आचार्यदेव श्रीमत् पद्मसागरसूरीश्वरजी म. सा.

जैन मुद्रित ग्रंथ स्केनिंग प्रकल्प

ग्रंथांक : १

श्री महावीर जैन आराधना केन्द्र

आचार्यश्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर
कोबा, गांधीनगर-श्री महावीर जैन आराधना केन्द्र
आचार्यश्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर
कोबा, गांधीनगर-३८२००७ (गुजरात)
(079) 23276252, 23276204
फेक्स : 23276249
Websiet : www.kobatirth.org
Email : Kendra@kobatirth.org

शहर शाखा

आचार्यश्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर
शहर शाखा
आचार्यश्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर
त्रण बंगला, टोलकनगर
परिवार डाइनिंग हॉल की गली में
पालडी, अहमदाबाद – ३८०००७
(079) 26582355

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वर्तमानशासननायक श्रीमन्महावीराय नमः
सूरि आत्म-कमल-लब्धि-भुवनतिलक सद्गुरुभ्यो नमः

શ્રી
ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર

મૂલ-ગાથા, સંસ્કૃત-છાયા, ગુજરાતી-ભાવાર્થસહિત

શ્રી વિનયશ્રુતઅધ્યયન-૧

संजोगा विप्पमुक्कस्स, अणगारस्स भिक्खुणो ।
विणयं पाउकरिस्सामि, आणुपुव्विं सुणेह मे ॥ १ ॥

संयोगाद् विप्रमुक्तस्य, अनगारस्य भिक्षोः ।
विनयं प्रादुष्करिष्यामि, आनुपूर्वी शृणुत मे ॥१॥

દ્રવ્ય ભાવસંયોગથી સર્વથા રહિત અને દ્રવ્ય ભાવ ઘરથી રહિત એવા સાધુના વિનયને પ્રગટ કરીશ. ક્રમસર મારા તરફથી કહેવાતા વિનયને તમે સાંભળો! (૧)

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

आणाणिद्देसकरे, गुरूणमुववायकारए।
इंगियागारसंपण्णे, से विणीए त्ति वुच्चइ ॥ २ ॥

आज्ञा निर्देशकरः, गुरूणामुपपातकारकः।
इङ्गिताकारसम्पन्नः, स विनीत इत्युच्यते ॥ २ ॥

આચાર્ય વિગેરેની આજ્ઞાના પાલન કરનારા, ગુરુની પાસે રહેનારા, આંખનો ઇશારો આદિ, દિશાનું અવલોકન આદિ આકારરૂપ ચેષ્ટાના જ્ઞાતા જે શિષ્ય આદિ હોય છે. તેને તીર્થંકર આદિ વિનીત કહે છે. (૨)

आणाऽणिद्देसकरे, गुरूणमणुववायकारए।
पडिणीए असंबुद्धे, अविणीए त्ति वुच्चइ ॥ ३ ॥

आज्ञाऽनिर्देशकरो, गुरूणामनुपपातकारकः।
प्रत्यनीकोऽसंबुद्धः, अविनीत इत्युच्यते ॥ ३ ॥

ગુરુની આજ્ઞાનું પાલન નહી કરનારા, ગુરુની પાસે નહીં રહેનારા, ગુરુથી સદા પ્રતિકૂલ વર્તનારા, તત્ત્વના અજ્ઞાતા, જે શિષ્યાદિ હોય છે. તેને તીર્થંકર આદિ, અવિનીત કહે છે. (૩)

जहा सुणी पूइकण्णी, निक्कसिज्जइ सव्वसो।
एवं दुस्सील पडिणीए मुहरी निक्कसिज्जइ ॥ ४ ॥

यथा शुनी पूतिकर्णी, निष्कास्यते सर्वतः।
एवं दुःशीलः प्रत्यनीकः, मुखरी निष्कास्यते ॥ ४ ॥

જેમ સડેલા કાનોવાળી કુતરી સઘળા સ્થાનોથી હાંકી કાઢવામાં આવે છે. તેમ કુશીલ, પ્રતિકૂલવર્તી, વાચાલ, અવિનીત શિષ્યાદિ કુલ-ગણ-સંઘ વિ. માંથી બહિષ્કૃત કરવામાં આવે છે. (૪)

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कणकुंडगं चइत्ताणं, विट्ठं भुंजइ सूयरो ।
एवं सीलं चइत्ताणं, दुस्सीले रमइ मिए ॥ ५ ॥

कणकुण्डकं त्यक्त्वा खलु, विष्ठां भुङ्क्ते सूकरः ।
एवं शीलं त्यक्त्वा खलु, दुःशीले रमते मृगः ॥ ५ ॥

જેમ ભુંડ, ચોખા વિ. ના ઉત્તમ ભોજનથી ભરપૂર થાળને છોડી વિષ્ટા ખાય છે તેમ અવિનીત, શીલને છોડી દુઃશીલમાં રમે છે. જેમ ગીતપ્રેમી હરણ શિકારીનો શિકાર થાય છે તેમ આ અવિનીત, અધોગતિને નહીં જોતો અવિવેકી થઈ દુરાચારનું સેવન કરે છે. (૫)

सुणियाऽभावं साणस्स, सूयरस्स नरस्स य ।
विणए ठविज्ज अप्पाणं, इच्छंतो हियमप्पणो ॥ ६ ॥

श्रुत्वाऽभावं शून्याः, सूकरस्य नरस्य च ।
विनये स्थापयेद् आत्मानं, इच्छन् हितमात्मनः ॥ ६ ॥

કુતરી, સૂકરરૂપ દૃષ્ટાંત અને દાર્ષ્ટાંતિકરૂપ અવિનીત શિષ્યના સર્વથી હાંકી કાઢવારૂપ અશોભન દશાને સાંભળી, સર્વથા હિતૈષી શિષ્યે, પોતાના આત્માને વિનયધર્મમાં સ્થાપિત કરવો જોઇએ. (૬)

तम्हा विणयमेसिज्जा, सीलं पाडलभेज्जओ ।
बुद्धपुत्ते नियागट्ठी न, निक्कसिज्जइ कण्हुइं ॥ ७ ॥

तस्माद् विनयमेषयेत्, शीलं प्रतिलभेत यतः ।
बुद्धपुत्रो नियागार्थी न, निष्कास्यते कुतश्चित् ॥७॥

તેથી વિનયધર્મનું પાલન કરવું. જેથી શીલધર્મની પ્રાપ્તિ થાય છે. આ શીલવાળો, આચાર્ય વિ. નો પુત્ર જેવો-ગુરુકૃપાપાત્ર

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

બનેલો, મોક્ષાર્થી વિનીત, ગચ્છાદિથી બહિષ્કૃત બનતો નથી. પરંતુ સર્વત્ર મુખ્ય જ કરાય છે. (૭)

निसंते सियाऽमुहरी, बुद्धाणं अंतिए सया ।
अट्ठजुत्ताणि सिक्खिज्जा, निरट्ठाणि उ वज्जए ॥८॥

निशान्तः स्यात् अमुखरः बुद्धानाम् अन्तिके सदा ।
अर्थ युक्तानि शिक्षेत निरर्थानि तु वर्जयेत् ॥८॥

ઉપશાન્ત બની પ્રિયભાષી બનવું જોઈએ, આચાર્યાદિની પાસેથી સૂત્ર-અર્થરૂપ જિનાગમનો અભ્યાસ કરવો જોઇએ. નિરર્થક-અન્ય શાસ્ત્રનો અભ્યાસ ન કરવો જોઈએ, જેથી વિનયની સાધના થાય છે. (૮)

अणुसासिओ न कुप्पिज्जा, खंतिं सेविज्ज पंडिए ।
खुड्डेहिं सह संसग्गं, हासं कीडं च वज्जए ॥९॥

अनुशिष्टो न कुप्येत्, क्षान्ति सेवेत पण्डितः ।
क्षुद्रैः सह संसर्गं, हासं क्रीडां च वर्जयेत् ॥९॥

ગુરુઓ દ્વારા કઠોર વચનોથી પણ શિક્ષા મેળવનારે, શિક્ષા આપનારા ઉપર ક્રોધ ન કરવો જોઈએ. પણ બુદ્ધિમાને તે સહન કરવાં, સ્વચ્છંદી-ક્ષુદ્ર સાધુઓની સોબત છોડવી. તથા હાસ્ય-ક્રીડાનો ત્યાગ કરવો, જેથી શિક્ષણની સાધના સધાય છે. (૯)

मा य चण्डालियं कासी, बहुयं मा य आलवे ।
कालेण य अहिज्जित्ता, तओ झाइज्ज एगओ ॥१०॥

मा च चण्डालीकं कार्षीद्, बहुकं मा च आलपेत् ।
कालेन चाधीत्य, ततो ध्यायेत् एककः ॥१०॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

હે શિષ્યો ! તમે ક્રોધ વિ. થી બોલાયેલા અસત્યવચનને કદી પણ છુપાવો નહી ! પરંતુ યથાકાલ, અધ્યયન કરી, શુદ્ધ પ્રદેશમાં એકલા, ધ્યાન-ચિંતન કરો ! આ પ્રમાણે કર્તવ્યની વિધિ, અકર્તવ્યનો નિષેધ કહેલો છે. (૧૦)

आहच्च चण्डालियं कट्टु, न निन्हुविज्ज कयाइवि।
कडं कडेत्ति भासेज्जा, अकडं नो कडेत्ति य ॥११॥

कदाचित् चण्डालीकं कृत्वा, न निह्नुवीत कदाचिदपि।
कृतं कृतमिति भाषेत, अकृतं नो कृतमिति च ॥११॥

કદાચ ક્રોધ વિ. થી બોલાયેલા અસત્યવચનને કદી પણ છુપાવો નહી ! હું જૂટ્ઠું નથી બોલ્યો એમ ન બોલો ! હું જુટ્ઠું બોલ્યો છું એમ બોલો ! અસત્ય ન બોલ્યા હોય તો હું જુટ્ઠું બોલ્યો છું એમ ન બોલો. (૧૧)

मा गलियस्सेव कसं, वयणमिच्छे पुणो पुणो
कसं व दट्ठुमाइन्ने, पावगं परिवज्जए ॥ १२ ॥

मा गल्यश्व इव कशां, वचनम् इच्छेत् पुनः पुनः।
कशाम् इव दृष्ट्वा आकीर्णः पापकं परिवर्जयेत् ॥१२॥

જેમ અવિનીત ઘોડો, ચાબુકના પ્રહાર સિવાય પ્રવૃત્તિ કે નિવૃત્તિ કરતો નથી, તેમ સુશિષ્યે પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિની બાબતમાં વારંવાર ગુરુવચનની અપેક્ષા નહીં કરવી. જેમ જાતવાન ઘોડો ચાબુકને જોતાંવેંત અવિનયને છોડે છે તેમ વિનીત શિષ્યે, ગુરુના આકાર જોઈ પાપરૂપ અનુષ્ઠાન છોડી દેવું. (૧૨)

अणासवा थूलवया कुसीला, मिउंपि चण्डं पकरण्ति सीसा।
चित्ताणुया लहु दक्खोववेया, पसायए ते हु दुरासयंपि॥१३॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनाश्रवाःस्थूलवचसः कुशीलाःमृदुमपि चण्डं प्रकुर्वन्ति शिष्याः।
चित्तानुगा लघु दाक्ष्योपपेताः, प्रसादयेयुः ते हु दुराशयमपि।१३।

ગુરુવચનને નહીં માનનારા, વિચાર્યા વગર બોલનારા સ્વચ્છંદાચારી શિષ્યો, શાન્ત ગુરુને કોપવાળા બનાવે છે. ગુરુની આજ્ઞામાં રહેલા ગુરુની સમાધિને ચાહનારા હોઈ-ચતુર હોઈ વિલંબ વગર કાર્ય કરનારા શિષ્યોએ કોપવાળા ગુરુને પણ પ્રસન્ન-શાન્ત કરવા જોઈએ. (૧૩)

नापुट्ठो वागरे किंचि, पुट्ठो वा नालियं वए।
कोहं असच्चं कुव्विज्जा, धारिज्जा पियमप्पियं ॥ १४ ॥

नापृष्टो व्यागृणीयात् किंचित्, पृष्टोवा नालीकं वदेत् ।
क्रोधम् असत्यं कुर्वीत, धारयेत प्रियमप्रियम् ॥ १४ ॥

ગુરુના પૂછયા સીવાય કાંઈ બોલે નહીં. ગુરુ પૂછે તો જૂઠ્ઠું બોલે નહીં, પેદા થયેલ ક્રોધને દબાવી દેવો જોઈએ. નિંદા કે સ્તુતિવાળા વચનમાં રાગ-દ્વેષ ન કરવો જોઈએ. (૧૪)

अप्पा चेव दमेयव्वो, अप्पा हु खलु दुद्दमो ।
अप्पा दन्तो सुही होइ, अस्सिं लोए परत्थ य ॥१५॥

आत्मा एव दमितव्यः आत्मा हु खलु दुर्दमः ।
आत्मा दान्तः सुखी भवति, अस्मिन् लोके परत्र च ॥१५॥

આત્માનો-મનનો રાગ-દ્વેષના ત્યાગપૂર્વક વિજય કરવો જોઈએ. કેમકે આત્મવિજય દુષ્કર છે. મનોવિજેતા, આલોકમાં, પરલોકમાં સુખી થાય છે. (૧૫)

वरं मे अप्पा दंतो, संजमेण तवेण य ।
माऽहं परेहिं दम्मंतो, बंधणेहिं वहेहि य ॥१६॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वरं मे आत्मा दान्तः संयमेन तपसा च।
माऽहं परैर्दमितः बन्धनैः वधैश्च ॥१६॥

સંયમ, તપ દ્વારા મારે શરીર, મનનો વિજય કરવો સર્વશ્રેષ્ઠ છે. તેમ કરવાથી હું બીજાઓ દ્વારા બંધનો, વધોથી દુઃખિત ન બની શકું. (૧૬)

पडिणीयं च बुद्धाणं, वाया अदुव कम्मुणा ।
आवी वा जइ वा रहस्से, नेव कुज्जा कयाइ वि ॥१७॥

प्रत्यनीकं च बुद्धानां, वाचा अथवा कर्मणा ।
आविर्वा यदि वा रहसि, नैव कुर्यात् कदाचिदपि॥१७॥

વચનથી કે કર્મથી જન સમક્ષ કે એકાંતમાં કદી પણ આચાર્ય વિ.ના પ્રતિ પ્રતિકૂલ કરણી નહીં કરવી જોઈએ. (૧૭)

न पक्खओ न पुरओ, नेव किच्चाण पिट्ठओ ।
न जुंजे ऊरुणा ऊरुं, सयणे नो पडिस्सुणे ॥१८॥

न पक्षतो न पुरतो, नैव कृत्यानां पृष्ठतः ।
न युञ्जाद् ऊरुणा ऊरुं, शयने नो प्रतिशृणुयात् ॥१८॥

વંદનીય ગુરુ આદિ પ્રતિ પડખે, આગળ કે પાછળ, સાથળથી સાથળ લગાડીને ન બેસવું જોઇએ. શયનાસનમાં સુતાં કે બેઠાં જવાબ ન આપવો જોઇએ. (૧૮)

नेव पल्हत्थियं कुज्जा, पक्खपिंडं च संजए ।
पाए पसारिए वावि, न चिट्ठे गुरुणंतिए ॥१९॥

नैव पर्यस्तिकां कुर्यात्, पक्षपिण्डं च संयतः ।
पादौ पसार्य वापि, न तिष्ठेद् गुरूणामन्तिके ॥१९॥

સાધુ, ગુરુ આદિની પાસે પગ ઉપર પગ ન ચઢાવે.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

પડખે, ગોઠણ વિ. પર બે હાથ ન લગાવે. પગ લાંબા ન કરે. અર્થાત્ વિનયપૂર્વક ઉભો રહે કે બેસે. (૧૯)

आयरिएहिं वाहित्तो, तुसिणीओ न कयाइ वि ।
पसायपेही नियागट्ठी, उवचिट्ठे गुरुं सया ॥२०॥

आचार्यै व्याहृतः तूष्णीको न कदाचिदपि ।
प्रसादप्रेक्षी नियागार्थी, उपतिष्ठेत् गुरुं सदा ॥ २० ॥

આચાર્ય વિ. જ્યારે બોલાવે ત્યારે કદી પણ ચુપચાપ ન રહી, ગુરુના પ્રસાદને જોનારો બની, મોક્ષાર્થી શિષ્યે, મત્થએણ વંદામિ વિ. બોલતા, વિનયપૂર્વક આચાર્યાદિ ગુરુની પાસે હંમેશાં જવું જોઈએ. (૨૦)

आलवंते लवंते वा, न निसिज्ज कयाइ वि ।
चइऊण आसणं धीरो, जओ जत्तं पडिस्सुणे ॥२१॥

आलपति लपति वा, न निषीदेत् कदाचिदपि ।
त्यक्त्वा आसनं धीरो, यतो यत्तत् प्रतिशृणुयात् ॥२१॥

જ્યારે ગુરુ, એકવાર અનેકવાર કોઇ કામ કરવાનું કહે તે વખતે કદી પણ બેસી કે રહેવું, પરંતુ આસન છોડી બુદ્ધિમાન–યત્નવાન શિષ્યે, ગુરુનું જે કાંઇ હોય તે કાર્ય કરવું જોઇએ. (૨૧)

आसणगओ न पुच्छिज्जा, नेव सेज्जागओ कयाइवि ।
आगम्मुक्कुडुओ सतो, पुच्छिज्जा, पंजली उडो ॥२२॥

आसनगतो न पृच्छेत्, नैव शय्यागतः कदाचिदपि ।
आगम्योत्कुटुक सन्, पृच्छेत् प्राञ्जलिपुटः ॥ २२ ॥

આસન કે શય્યામાં બેઠાં બેઠાં કે સુતાં સુતાં, સૂત્ર વિ.નો

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

પ્રશ્ન ન કરવો. પરંતુ ગુરુની પાસે આવીને આસન ઉપર બેસીને કે બેઠા વગર હાથ જોડી વિનયપૂર્વક પ્રશ્ન કરવો. (૨૨)

एवं विणयजुत्तस्स, सुत्तं अत्थं च तदुभयं ।
पुच्छमाणस्स सीसस्स, वागरिज्ज जहासुयं ॥२३॥

एवं विनय युक्तस्य, सूत्रम् अर्थं च तदुभयम् ।
पृच्छतः शिष्यस्य, गृणीयात् यथाश्रुतम् ॥ २३ ॥

પૂર્વોક્ત પ્રકારથી વિનયવાળા, સૂત્ર, અર્થ કે તદુભયને પૂછનારા શિષ્યને ગુરુ સંપ્રદાયથી પ્રાપ્ત સૂત્ર વિ. નો ગુરુ મહારાજે જવાબ આપવો જોઈએ. (૨૩)

मुसं परिहरे भिक्खू, न य ओहारणिं वए ।
भासादोसं परिहरे, मायं च वज्जए सया ॥ २४ ॥

मृषां परिहरेद् भिक्षुः, न चावधारणीं वदेत् ।
भाषादोषं परिहरेत्, मायां च वर्जयेत् सदा ॥ २४ ॥

સાધુએ સર્વથા અસત્યનો પરિહાર કરવો, નિશ્ચયાત્મક ભાષા ન બોલવી, ભાષાના દોષનો ત્યાગ કરવો, અસત્યના કારણભૂત માયા વિ. નું વર્જન કરવું. (૨૪)

न लवेज्ज पुट्ठो सावज्जं, न निरट्ठं न मम्मयं ।
अप्पणट्ठा परट्ठा वा, उभयस्संतरेण वा ॥ २५ ॥

न लपेत् पृष्टः सावद्यं, न निरर्थं न मर्मगम् ।
आत्मार्थं परार्थं वा, उभयस्य अन्तरेण वा ॥२५॥

કોઈ પૂછે તો સાવદ્ય વચન નહીં બોલવું, નિરર્થક તેમજ મર્મવાચક વચન ન બોલવું તથા પોતાના, પરના કે ઉભયના નિમિત્તે પ્રયોજન વગર ન બોલવું. (૨૫)

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

समरेसु अगारेसु, संधीसु य महापहे ।
एगो एगित्थिए सद्धिं, नेव चिट्ठे न संलवे ॥ २६ ॥

समरेषु अगारेषु, संधिषु च महापथे ।
एकः एकस्त्रिया सार्धं, नैव तिष्ठेत् न संलपेत् ॥२६॥

લુહારની કોડ વિ. સમસ્ત નીચ સ્થાનોમાં, બે ઘરોના અંતરાળમાં, રાજમાર્ગમાં, એકલા સાધુએ, એકલી સ્ત્રીની સાથે ઉભા ન રહેવું તથા તેની સાથે બોલવું નહીં. (૨૬)

जं मे बुद्धाऽणुसासंति, सीएण फरुसेण वा ।
मम लाभो त्ति पेहाए, पयओ तं पडिस्सुणे ॥ २७ ॥

यन्मां बुद्धा अनुशासति, शीतेन परुषेण वा ।
मम लाभ इति प्रेक्षया, प्रयतस्तत् प्रतिशृणुयात् ॥२७॥

જે મને ગુરુ મહારાજ, આલ્હાદક કે કઠોર વચનથી શિક્ષણ આપે છે, તે મારા હિતમાંજ છે. આવી વિશિષ્ટ બુદ્ધિ રાખી પ્રયત્નવાન શિષ્યે, તે શિક્ષાનો સ્વીકાર કરવો જોઇએ. (૨૭)

अणुसासणमोवायं, दुक्कडस्स य चोयणं ।
हियं तं मन्नए पन्नो, वेस्सं होइ असाहुणो ॥ २८ ॥

अनुशासनमौपायं, दुष्कृतस्य च चोदनम् ।
हितं तत् मन्यते प्राज्ञः, द्वेष्यं भवति असाधोः ॥२८॥

કોમલ, કઠોર ભાષણયુક્ત, ગુરુનું શિક્ષાવાકય, દુષ્કૃતના નિવારણાર્થે કરેલી ગુરુની પ્રેરણાને, બુદ્ધિમાન શિષ્ય, હિતકારી તરીકે સ્વીકારે છે. પણ અવિનીત શિષ્ય, અહિતકારી માને છે. (૨૮)

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

हियं विगयभया बुद्धा, फरुसं पि अणुसासणं ।
वेस्सं तं होइ मूढाणं, खंतिसोहिकरं पयं ॥ २९ ॥

हितं विगतभया बुद्धाः, परुषमपि अनुशासनम् ।
द्वेष्यं तत् भवति मूढानां, क्षान्तिशोधिकरं पदम् ॥२९॥

નિર્ભય તત્ત્વજ્ઞાની શિષ્યો, ગુરુના કઠોર શિક્ષાવચનને પણ હિત કરનારૂં માને છે. ક્ષમા અને શુદ્ધિકારક, જ્ઞાનાદિ ગુણોના સ્થાનરૂપ ગુરુનું તે જ શિક્ષાવચન, અવિવેકી શિષ્ય માટે દ્વેષકારી બને છે. (૨૯)

आसणे उवचिट्ठिज्जा, अणुच्चे अकुए थिरे ।
अप्पुट्ठाई निरुट्ठाई, निसीएज्जप्पकुक्कुए ॥ ३० ॥

आसने उपतिष्ठेत् अनुच्चे अकुचे स्थिरे ।
अल्पोत्थायि निरुत्थायी, निषीदेत् अल्पकौकुच्यः ॥३०॥

સરખા પાયાવાળા, નહીં હાલવાવાળા, ચટચટ વિ. શબ્દ નહીં કરતાં એવા વર્ષાકાલમાં પાટ વિ. રૂપ તથા ઋતુબદ્ધકાલમાં પાદપુંછનરૂપ આસનથી નીચા આસનમાં બેસવું જોઈએ, પરંતુ વારંવાર કે કારણ વગર ન ઉઠવું. તથા હાથ, પગ, ભ્રૂ, વિ. નું અશુભ સંચાલન ન કરવું. (૩૦)

कालेण निक्खमे भिक्खू, कालेण य पडिक्कमे ।
अकालं च विवज्जिता, काले कालं समायरे ॥३१॥

कालेन निष्क्रामेद् भिक्षुः, कालेन च प्रतिक्रामेत् ।
अकालं च विवर्ज्य, काले कालं समाचरेत् ॥३१॥

સાધુ, કાલમાં ગોચરી માટે જાય અને પાછો આવે. તે-તે ક્રિયાના અસમયને છોડી, કાલ વખતે તે-તે કાલમાં ઉચિત પડિલેહણા વિ. ક્રિયાને કરે. (૩૧)

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

परिवाडीए न चिट्ठेज्ञा, भिक्खू दत्तेसणं चरे।
पडिरूवेण एसित्ता, मियं कालेण भक्खए॥३२॥

परिपाट्यां न तिष्ठेत्, भिक्षुः दत्तषणां चरेत्।
प्रतिरूपेण एषित्वा, मितं कालेन भक्षयेत्॥ ३२॥

મુનિ, જમતા લોકોની પંગતમાં ન ઉભો રહે, તથા ચિરંતન મુનિના પ્રતીકરૂપ મુનિવેશના ધારણ કરવાપૂર્વક અર્થાત્ ગ્રહણુષણાનું ધ્યાન રાખી, શુદ્ધ ગોચરી લાવી આગમમાં કહેલ સમયાનુસારે પરિમિત ભોજન કરે. (૩૨)

नाइदूरमणासन्ने नन्नेसिं चक्खुफासओ।
एगो चिट्ठेज्ज भत्तट्ठं, लंघिआ तं नाइक्कमे॥३३॥

नातिदूरमनासन्ने, नान्येषां चक्षुःस्पर्शतः।
एकस्तिष्ठेद् भक्तार्थे, उल्लंघ्य तं नातिक्रामेत्॥३३॥

ગોચરી માટે ગયેલ સાધુ, ઘણે દૂર કે અતિ સમિપમાં, ગૃહસ્થની નજર પડે એ રીતે ન ઉભો રહે. પરંતુ એકલો એકાંતમાં ઉભો રહે. પહેલા ભિક્ષા માટે ગયેલ ભિક્ષુ જ્યાં સુધી બહાર ન નીકળે ત્યાં સુધી ભિક્ષા માટે ગૃહસ્થના ઘરમાં પ્રવેશ ન કરે. (૩૩)

नाइउच्चे न नीए वा, नासण्णे नाइदूरओ।
फासुयं परकडं पिंडं, पडिगाहिज्ज संजए॥३४॥

नात्युच्चे न नीचे वा, नासन्ने नातिदूरतः।
प्रासुकं परकृतं पिण्डं, प्रतिगृह्णीयात् संयतः॥ ३४॥

ઘરની ઉપરની ભૂમિ ઉપર ચડી, કે ભોંયરા વિ.માં રહી, તથા અતિ નજીક કે અતિદૂર રહી, સાધુ નિર્દોષ તથા ગૃહસ્થે પોતાના નિમિત્તે બનાવેલ આહાર ન સ્વીકારે. આ ગ્રહણૈ-ષણાની વિધિ જાણવી. (૩૪)

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अप्पपाणेऽप्पबीयम्मि, पडिच्छन्नम्मि संवुडे ।
समयं संजए भुंजे, जयं अपरिसाडियं ॥५॥

अल्पप्राणेऽल्पबीजे, प्रतिच्छन्ने संवृत्ते ।
समकं संयतो भुञ्जीत, यतमानोऽपरिशाटितम् ॥३५॥

ત્રસ, સ્થાવર રહિત, ઉપર આચ્છાદિત, ચારે બાજુથી સાદડી, ભીંત વિ. થી આવૃત્ત સ્થાનમાં અન્ય મુનિઓની સાથે ચબચબ આદિ અવાજને નહીં કરતો, હાથ કે મુખથી એક પણ અન્નનો કણ નીચે ન પડે તે રીતે આહાર કરે. આ ગ્રહણૈષણાની વિધિ જાણવી. (૩૫)

सुकडेत्ति सुपक्केत्ति, सुच्छिन्ने सुहडे मडे ।
सुनिट्ठिए सुलट्ठेत्ति, सावज्जं वज्जए मुणी ॥३६॥

सुकृतमिति सुपक्वमिति, सुच्छिन्नं सुहृतं मृतम् ।
सुनिष्ठितं सुलष्टमिति, सावद्यं वर्जयेन्मुनिः ॥३६॥

અન્ન વિ. સારૂં બનાવ્યું છે, ઘેબર વિ. ઘીમાં સારી રીતે પકવવામાં આવ્યા છે, શાક વિ. સારા સુધાર્યા છે, શાક વિ. માંથી કડવાશ આદિ સારી રીતે દૂર કરેલ છે, લાડવા વિ.માં સારું ઘી સમાવ્યું છે, સરસ સ્વાદિષ્ટ રસોઇ બનાવી છે, આલ્હાદક બનાવી છે, ઇત્યાદિ સાવદ્ય વચનને મુનિ, ન બોલે! (૩૬)

रमए पंडिए सासं. हयं भद्दं व वाहए ।
बालं सम्मइ सासंतो, गलियस्सं व वाहए ॥३७॥

रमते पण्डितान् शासत्, हयं भद्रमिव वाहकः ।
बालं श्राम्यति शासत्, गल्यश्वमिव वाहकः ॥३७॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

વિનીત શિષ્યોને શિક્ષણ આપતાં ગુરુ ખુશ થાય છે, દા.ત. જેમ કલ્યાણકારી ઘોડાનો શિક્ષક ઘોડેસ્વાર ખુશ થાય છે.

અવિનીત શિષ્યને શિક્ષણ આપતાં ગુરુ ખિન્ન બને છે, દા.ત. જેમ અવિનીત ઘોડાનો શિક્ષક ઘોડેસ્વાર ખિન્ન થાય છે. (૩૭)

खड्डुया मे चवेडा मे, अक्कोसा य वहा य मे ।
कल्लाणमणुसासंतो, पावदिट्ठित्ति मन्नई ॥३८॥

खड्डुका मे चपेटा मे, आक्रोशाश्च वधाश्च मे ।
कल्याणमनुशासतं पापदृष्टिरिति मन्यते ॥३८॥

ટકોર, થપ્પડ, કઠોર વચનો, દંડાના ઘા વિ. મને જ ગુરુ મહારાજ આપે છે. આમ અવિનીત શિષ્ય, હિતકારી શિક્ષણ આપનાર ગુરુને પાપ, બુદ્ધિવાળા તરીકે માને છે. અથવા કુશિષ્ય, ગુરુવચનને ખડ્ડુક આદિ રૂપ માને છે. (૩૮)

पुत्तो मे भायणाइत्ति, साहू कल्लाण मन्नइ ।
पावदिट्ठि उ अप्पाणं, सासं दासेति मन्नइ ॥३९॥

पुत्रो मे भ्राता ज्ञाति रितिः, साधु कल्याणं मन्यते ।
पापदृष्टिस्तु आत्मानं, शास्यमानं दास इति मन्यते ॥३९॥

મને પુત્ર, ભાઈ, સ્વજનની માફક માની ગુરુ સારૂં શિક્ષણ આપે છે એમ વિનીત શિષ્ય માને છે. જ્યારે અવિનીત-પાપદૃષ્ટિ, આ ગુરુ, શિક્ષા આપતાં મને દાસ ગણે છે એમ માને છે. (૩૯)

न कोपए आयरियं, अप्पाणं पि न कोवए ।
बुद्धोवघाई न सिया, न सिया तोत्तगवेसए ॥४०॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

न कोपयेत् आचार्यम्, आत्मानमपि न कोपयेत्।
बुद्धोपघाती न स्यात्, तस्यात् तोत्रगवेषकः ॥४०॥

વિનીત, આચાર્ય વિ. ને કોપિત ન કરે, શિક્ષા લેતાં પોતે કોપિત ન થાય, કદાચ ક્રોધાવેશ આવે તો પણ આચાર્ય વિ. ને ઉપઘાતી ન થાય. જાત્યાદિ દૂષણગર્ભિત વચનો, શું આ ગુરુને કહું એવો વિચાર સરખો ન કરે. (૪૦)

आयरियं कुवियं नच्चा, पत्तिएण पसायए।
विज्झविज्ज पंजली उडो, वज्जए न पुणुत्ति य ॥४१॥

आचार्यं कुपितं ज्ञात्वा, प्रीतिकेन प्रसादयेत्।
विध्यापयेत् प्राञ्जलिपुटः, वदेत् न पुनरिति च ॥४१॥

આચાર્ય વિ. કુપિત થયા છે એમ જાણ્યા બાદ, પ્રીતિ-પ્રતીતિકારક વાક્યથી આચાર્ય વિ. ને પ્રસન્ન કરે. બે હાથ જોડી, હે સ્વામિન્! હવે પછી આવી ભૂલ નહીં કરૂં એમ બોલી ગુરુને શાંત કરે. (૪૧)

धम्मज्जियं च ववहारं, बुद्धेहायरियं सया।
तमायरंतो ववहारं, गरहं नाभिगच्छइ ॥४२॥

धर्मार्जितश्च व्यवहारः, बुद्धैः आचरितः सदा।
तमाचरन् व्यवहारं, गर्हां नाभिगच्छति ॥४२॥

ક્ષમા વિ. ધર્મ દ્વારા ઉપાર્જિત, તત્ત્વજ્ઞાની દ્વારા સદાસેવિત, સાધુવ્યવહારને આચરનાર સાધુ, 'આ અવિનીત છે' એવી નિંદાને કદી પામતો નથી જેથી ગુરુના કોપને કારણ નથી મળતું. (૪૨)

मनोगयं वक्कगयं, जाणित्तायरियस्स उ।
तं परिगिज्झ वायाए, कम्मुणा उववायए ॥४३॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मनोगतं वाक्यगतं, ज्ञात्वा आचार्यस्य तु ।
तत् परिगृह्य वाचा, कर्मणा उपपादयेत् ॥४३॥

બુદ્ધિદ્વારા પહેલાં મન-વચન-કાયાગત, ગુરુના કાર્યને જાણી, હું કાર્ય કરૂં છું એમ વાણીથી બોલી કાર્ય કરે. જેથી ગુરુની સેવા બજાવી કહેવાય. (૪૩)

वित्ते अचोइए निच्चं, खिप्पं हवइ सुचोइए ।
जहोवइट्ठं सुकयं, किच्चाई कुव्वइ सया ॥४४॥

वित्तः अनोदितः नित्यं, क्षिप्रं भवति सुनोदितः ।
यथोपदिष्टं सुकृतं, कृत्यानि करोति सदा ॥४४॥

વિનયથી પ્રસિદ્ધ શિષ્ય, પ્રેરણા વગર જ દરેક સમયે ગુરુકાર્યોમાં પ્રવૃત્તિ કરે છે. જો પ્રેરણા થાય તો તરત જ યથોચિત કાર્ય બને છે. ગુરુના ઉપદેશ મુજબ, હંમેશાં સારી રીતે કાર્યો બજાવે છે. (૪૪)

नच्चा नमइ मेहावी, लोए कित्ती से जायए ।
हवइ किच्चाण सरणं, भूयाणं जगई जहा ॥४५॥

ज्ञात्वा नमति मेधावी, लोके कीर्तिस्तस्य जायते ।
भवति कृत्यानां शरणं, भूतानां जगती यथा ॥४५॥

જે ઉપરોક્ત અર્થ જાણી તે તે કાર્ય કરવામાં નમ્ર ઉદ્યત, મર્યાદાવર્તી થાય છે તેથી 'આનો જન્મ સફલ છે,' 'આ સંસારસાગર તરી ગયો' આવી કીર્તિ લોકમાં પ્રગટે છે. જેમ પૃથ્વી પ્રાણીઓના આધારભૂત છે તેમ આ પુણ્ય ક્રિયાઓનો આધાર બને છે. (૪૫)

पुज्जा जस्स पसीयंति, संबुद्धा पुप्पसंथुया ।
पसन्ना लाभइस्संति, विउलं अट्ठियं सुयम् ॥४६॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पूज्या यस्य प्रसीदन्ति संबुद्धा पूर्वसंस्तुताः ।
प्रसन्ना लम्भयिष्यन्ति, विपुलं आर्थिकं श्रुतम् ॥४६॥

જે શિષ્યના ઉપર આચાર્ય વિ. પૂજ્યો પ્રસન્ન થાય છે. તેને સમ્યગ્ તત્ત્વજ્ઞાની, પૂર્વપરિચિત, પ્રસન્ન ગુરુઓ, તાત્કાલિક શ્રુતનો, પરંપરાએ મોક્ષનો લાભ કરાવનારા થાય છે.(૪૬)

स पुज्जसत्थे सुविणीयसंसए, मणोरुई चिट्ठइ कम्मसंपया ।
तवो समायारि समाहिसंवुडे, महज्जुई पंचवयाइ पालिया ॥ ४७ ॥

स पूज्यशास्त्रः सुविनीतसंशयः मनोरुचिस्तिष्ठति कर्मसंपदा ।
तपःसमाचारी समाधिसंवृतः महाद्युतिः पञ्च व्रतानि पालयित्वा ॥ ४७ ॥

તે શિષ્ય, પૂજ્યશાસ્ત્રવાળો, સંશયવગરનો, ગુરુના મનને અનુસરનારો સાધુસમાચારીની સમૃદ્ધિથી સંપન્ન રહે છે. તથા તપનું આચરણ અને સમાધિથી સંવરવાળો બની, પાંચ મહાવ્રતો પાળી, મોટી તપસ્તેજમયી કાન્તિવાળો બને છે (૪૭)

स देवगंधव्वमणुस्सपूइए, चइत्तु देहं मलपंकपूइयं ।
सिद्धे वा हवइ सासए, देवे वा अप्परए महिड्ढिए–त्ति बेमि ॥ ४८ ॥

स देवगन्धर्वमनुष्यपूजितः, त्यक्त्वा देहं मलपङ्कपूतिकम् ।
सिद्धो वा भवति शाश्वतः, देवो वा अल्परजा महर्द्धिक इति ब्रवीमि ॥ ४८ ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

તે વિનીત શિષ્ય, વૈમાનિક-જ્યોતિષી ભવનપતિ-વ્યંતર વિ.થી તથા રાજા વિ. મનુષ્યોથી પૂજિત થયેલો, શુક્ર-શોણિતરૂપ પ્રથમ કારણજન્ય આ ઔદારિક શરીરને છોડી શાશ્વત સિદ્ધ બને છે. જો સિદ્ધ ન બને તો લઘુકર્માં મહર્દ્ધિક વૈમાનિક દેવ બને છે.

આ પ્રમાણે વિનયશ્રુત નામનું અધ્યયન તીર્થંકર-ગણધર વિ. ના ઉપદેશથી મેં તારી આગળ કહ્યું. એમ સુધર્માસ્વામી, જંબૂસ્વામીને કહે છે.

પહેલું વિનયશ્રુતાધ્યયન સંપૂર્ણ

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

શ્રી પરીષહાધ્યયન-૨

सुअं मे आउसं तेणं भगवआ एवमक्खायं, इह खलु बावीसं परीसहा, समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइआ, जे भिक्खू सोच्चा णच्चा जिच्चा अभिभूय भिक्खायरिआए परिव्वयंतो पुट्ठो ण विहणेज्जा ॥ १ ॥

श्रुतं मे आयुष्मन्! तेन भगवता एवमाख्यातं, इह खलु द्वाविंशतिः परीषहाः श्रमणेन भगवता महावीरेण काश्यपेन प्रवेदिताः, यान् भिक्षुः श्रुत्वा ज्ञात्वा जित्वा अभिभूय भिक्षाचर्यायां परिव्रजन् स्पृष्टः नो विहन्येत ॥ १ ॥

અર્થ—ભગવાન સુધર્માસ્વામી જંબૂસ્વામીને કહે છે કે, હે આયુષ્મન્ જંબૂ! તે ભગવાન મહાવીરસ્વામીએ વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી જે કહ્યું છે તે મેં સાંભળ્યું છે કે, આ જિનપ્રવચનમાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીર કાશ્યપગોત્રીએ બાવીશ પરીષહો ઉપદેશ્યા છે. જે પરીષહોને સાધુ, સાંભળીને, સારી રીતે જાણીને, વારંવાર અભ્યાસથી પરિચિત કરીને, જીતીને ભિક્ષા માટે જતાં પરીષહોથી હત-પ્રહત ન બને અર્થાત્ મોક્ષમાર્ગથી પાછો ન પડે. (૧)

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कयरे ते खलु बावीसं परीसहा समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइआ जे भिक्खू सोच्चा णच्चा जिच्चा अभिभूय भिक्खायरिआए परिव्वयंतो पुट्ठो णो विहणेज्जा ॥२॥

कतरे ते खलु द्वाविंशतिः परिषहाः श्रमणेन भगवता महावीरेण काश्यपेन प्रवेदिताः यान् भिक्षुः श्रुत्वा ज्ञात्वा जित्वा अभिभूय भिक्षाचर्यायां परिव्रजन् स्पृष्टः नो विहन्येत ॥ २ ॥

પ્રશ્ન–શ્રમણ ભગવાન મહાવીર કાશ્યપગોત્રીએ દર્શાવેલા જે બાવીશ પરીષહોને ભિક્ષુ સાંભળી, જાણી, પરિચિત કરી, જીતીને ભિક્ષા માટે જતાં પરિષહોથી આક્રાંત બનેલો સંયમમાર્ગથી ચલિત ન બને. તે પરિષહોના નામ કયા કયા છે? (૨)

इमे ते खलु बावीसं परीसहा समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइआ, जे भिक्खू सोच्चा नच्चा जिच्चा अभिभूय भिक्खायरिआए परिव्वयंतो पुट्ठो नो विनिहन्नेज्जा ॥ ३ ॥

इमे ते खलु द्वाविंशतिः परीषहाः श्रमणेन भगवता महावीरेण काश्यपेन प्रवेदिताः, यान् भिक्षुः श्रुत्वा ज्ञात्वा जित्वा अभिभूय भिक्षाचर्यायां परिव्रजन् स्पृष्टो नो विनिहन्येत ॥ ३ ॥

ઉત્તર–જે બાવીશ પરીષહો, શ્રમણ ભગવાન મહાવીર કાશ્યપગોત્રીએ દર્શાવ્યા છે. તે પરીષહોને ભિક્ષુ સાંભળી, જાણી, પરિચિત કરી, જીતીને ભિક્ષા માટે જતાં પરીષહોથી સ્પૃષ્ટ બનેલો મોક્ષમાર્ગથી અચ્યુત બને. (૩)

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तं जहा—दिगिंछापरीसहे १, पिवासापरीसहे २, सीअपरीसहे ३, उसीणपरीसहे ४, दंसमसयपरीसहे ५, अचेलपरीसहे ६, अरइपरीसहे ७, इत्थीपरीसहे ८, चरिआपरीसहे ९, निसीहिआपरीसहे १०, सिज्जापरीसहे ११, अक्कोसपरीसहे १२, वहपरीसहे, १३, जायणापरीसहे १४, अलाभपरीसहे १५, रोगपरीसहे १६, तणफासपरीसहे १७, जल्लपरीसहे १८, सक्कारपुरक्कारपरीसहे, १९ पन्नापरीसहे २०, अन्नाणपरीसहे २१, दंसणपरीसहे २२ ॥ ४ ॥

तद् यथा-क्षुधापरीषहः १, पिपासापरीषहः २, शीतपरीषहः ३, उष्णपरीषहः ४, दंशमशकपरीषहः ५, अचैलपरीषहः ६, अरतिपरीषहः ७ स्त्रीपरिषहः ८, चर्यापरीषहः ९, नैषेधिकीपरीषहः १०, शय्यापरीषहः ११, आक्रोशपरीषहः १२, वधपरीषहः १३, याचनापरीषहः १४, अलाभपरीषहः १५, रोगपरीषहः १६, तृणस्पर्शपरीषहः १७, जल्लपरीषहः १८, सत्कारपुरस्कारपरीषहः १९, प्रज्ञापरीषहः २०, अज्ञानपरीषहः २१, दर्शनपरीषहः २२ ॥ ४ ॥

તે આ પ્રમાણે-(૧) ભૂખ પરીષહ (૨) તૃષા પરીષહ (૩) શીત પરીષહ (૪) ઉષ્ણ પરીષહ (૫) દંશમશક પરીષહ (૬) અચેલ પરીષહ (૭) અરતિ પરીષહ (૮) સ્ત્રી પરીષહ (૯) ચર્યા પરીષહ (૧૦) નૈષેધિકી પરીષહ (૧૧) શય્યા પરીષહ (૧૨) આક્રોશ પરીષહ (૧૩) વધ પરીષહ (૧૪) યાચના પરીષહ (૧૫) અલાભ પરીષહ (૧૬) રોગ પરીષહ (૧૭) વધ પરીષહ (૧૮) મલ પરીષહ (૧૯)

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

સત્કારપુરસ્કાર પરીષહ (૨૦) પ્રજ્ઞા પરીષહ (૨૧) અજ્ઞાન પરીષહ (૨૨) દર્શન પરીષહ. (૪)

परीसहाणं पविभत्ती, कासवेणं पवेइआ ।
तं भे उदाहरिस्सामि, आणुपुव्विं सुणेह मे ॥ १ ॥

परीषहाणां प्रविभक्तिः काश्यपेन प्रवेदिता ।
तां भवतां उदाहरिष्यामि, आनुपूर्व्या शृणुत मे ॥ १ ॥

અર્થ-પૂર્વોક્ત પરીષહોનો વિભાગ, જે ભગવાન મહાવીરસ્વામી કાશ્યપગોત્રીએ દર્શાવ્યો છે, તે વિભાગને હે શિષ્યો! તમારી આગળ હું ક્રમસર બતાવું છું, માટે તમે સાંભળો. (૧-૪૯)

दिगिंछा परिगए देहे, तवस्सी भिक्खू थामवं ।
न छिंदे न छिंदावए, न पए न पयावए ॥ २ ॥

क्षुधापरिगते देहे, तपस्वी भिक्षुः स्थामवान् ।
न छिन्द्यात् न छेदयेत्, न पचेत् न पाचयेत् ॥ २ ॥

અર્થ-ક્ષુધા સમાન કોઈ વેદના નથી, માટે પહેલાં ભૂખ પરીષહને કહે છે કે, તપસ્વી, સંયમબલી મુનિ, શરીરમાં ભૂખ લાગવા છતાંય, ફલ વિ.ને પોતે ન તોડે કે તોડાવે તથા પોતે ન પકાવે કે પકાવડાવે તથા તોડનાર કે પકાવનારની ન અનુમોદના કરે. એ પ્રમાણે ન ખરીદે, ખરીદાવે કે ખરીદનારની ન અનુમોદના કરે. અર્થાત્ ભુખ્યો સાધુ નવ કોટી શુદ્ધ જ આહારને સ્વીકારે. (૨-૫૦)

कालीपव्वंगसंकासे, किसे धमणिसंतए ।
मायन्ने असणपाणस्स, अदीणमणसो चरे ॥ ३ ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

काली पर्वसंकाशाङ्गः, कृशः धमनीसंततः ।
मात्रज्ञः अशनपानस्य, अदीनमनाश्चरेद् ॥ ३ ॥

અર્થ-કાકજંઘા નામની વનસ્પતિના પર્વ જેવા અંગવાળા અત એવ કૃશ શરીરવાળો, નસોથી વ્યાપ્ત, આવી દશાવાળો પણ અશન-પાનના પરિણામનો જ્ઞાતા, ચિત્તની આકુલતા વગરનો બની, સાધુ સંયમમાર્ગમાં વિચરે. (૩-૫૧)

तओ पुट्ठो पिवासाए, दोगुंच्छी लज्जसंजए।
सीओदगं न सेविज्जा, विअडस्सेसणं चरे ॥ ४ ॥

ततः स्पृष्टः पिपासया, जुगुप्सी लज्जा संयतः ।
शीतोदकं न सेवेत, विकृतस्य एषणां चरेत् ॥ ४ ॥

અર્થ-ભૂખ પરીષહના બાદ તરસથી ઘેરાયલો મુનિ, અનાચાર પ્રતિ તિરસ્કારવાળો, સંયમમાં સમ્યગ્ પ્રયત્નશીલ, સચિત્ત જલનું સેવન ન કરે, પરંતુ અગ્નિ વિ.થી અચિત્ત બનેલ જલની ગવેષણા કરે. (૪-૫૨)

छिन्नावाएसु पंथेसु, आउरे सुपिवासिए ।
परिसुक्कमुहाद्दीणे, तं तितिक्खे परीसहं ॥ ५ ॥

छिन्नापातेषु पथिषु, आतुरः सुपिपासितः ।
परिशुष्कमुखादीनः, तं तितिक्षेत परीषहम् ॥ ५ ॥

અર્થ-જન વગરના માર્ગોમાં જતાં અત્યંત આકુલ શરીરવાળો, અત્યંત તરસ્યો, થુંક સુકાવાથી સુકા મુખવાળો અને અદીન બનેલો તૃષા પરીષહને સહન કરે. (૫-૫૩)

चरंतं विरयं लूहं, सीअं फुसइ एगया ।
नाइवेलं मुणी गच्छे, सोच्चा णं जिणसासणं ॥ ६ ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चरन्तं विरतं रूक्षं, शीतं स्पृशति एकदा ।
नातिवेलं मुनिर्गच्छेत्, श्रुत्वा खलु जिनशासनम् ॥ ६ ॥

અર્થ–મોક્ષમાર્ગમાં કે ગ્રામાનુગ્રામ વિચરનાર, સર્વવિરતિવાળા, લુખા શરીરવાળા મુનિને, શીતકાલમાં ઠંડી લાગે ત્યારે જિનાગમને સાંભળી (જીવ અને શરીર જુદાં છે. વિ) સ્વાધ્યાય વિ. સમયનું ઉલ્લઘંન કરી, શીતભયથી બીજા સ્થાનમાં ન જાય. (૬–૫૪)

न मे निवारणं अत्थि, छवित्ताणं न विज्जइ।
अहं तु अग्गिं सेवामि, इइ भिक्खू न चिंतए ॥ ७ ॥

न मे निवारणं अस्ति, छवित्राणं न विद्यते ।
अहं तु अग्निं सेवे, इति भिक्षुर्न चिन्तयेत् ॥ ७ ॥

અર્થ–ઠંડા પવન વિ.થી બચાવી શકે તેવા મકાન વિ. નથી, શરીર ઉપર ઓઢવા કંબલ, વસ્ત્ર વિ. નથી, તો હું ઠંડી દૂર કરવા અગ્નિ સેવું, એવો વિચાર પણ ભિક્ષુ ન કરે. (૭–૫૫)

उसिणप्परिआवेणं, परिदाहेण तज्जिए ।
घिंसु वा परिआवेणं, सायं नो परिदेवए ॥ ८ ॥

उष्णपरितापेन, परिदाहेन तर्जितः ।
ग्रीष्मे वा परितापेन, सातं नो परिदेवेत ॥ ८ ॥

અર્થ–ગરમ રેતી વિ.ના પરિતાપથી, પરસેવો મેલ રૂપ બહારના તથા અંદરના તરસાથી થયેલ દાહથી અત્યંત પીડિત તથા ગ્રીષ્મ વિ.માં સૂર્યકિરણોએ કરેલ તાપથી પીડિત મુનિ, સુખના પ્રતિ 'હા! ક્યારે ચન્દ્ર,

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ચંદન વિ. સુખના હેતુઓ મળશે' વિ. પ્રલાપ ન કરે. (૮-૫૬)

उण्हाहि तत्तो मेहावी, सिणाणं नो वि पत्थए।
गायं नो परिसिंचेज्जा, न वीएज्जा य अप्पयं ॥९॥

उष्णाभितप्तः मेधावी, स्नानं नो अपि प्रार्थयेत्।
गात्रं नो परिषिञ्चेत्, न वीजयेच्च आत्मानम् ॥ ९ ॥

અર્થ-ગરમીથી પીડાયેલો, મર્યાદાવર્તી મુનિ, સ્નાનની અભિલાષા ન કરે, પોતાના શરીર ઉપર થોડું પાણી છાંટી ભીનું ન કરે, વીંજણા વિ.થી જરા પણ હવા ન નાખે. (૯-૫૭)

पुट्ठो य दंसमसएहिं, सम एव महामुणी।
नागो संगामसीसे वा, सूरो अभिहणे परं ॥ १० ॥

स्पृष्टश्च दंशमशकैः सम एव महामुनिः।
नागः संग्रामशीर्षे वा, शूरोऽभिहन्यात् परम् ॥१०॥

અર્થ-શત્રુ-મિત્ર પ્રત્યે સમાન ચિત્તવાળો મહામુનિ, ડાંસ-મચ્છર-જુ-માંકડ વિ.થી પીડિત થવા છતાં યુદ્ધના મોખરે પરાક્રમી હાથીની માફક ક્રોધ વિ. શત્રુ પર વિજય મેળવે. (૧૦-૫૮)

न संतसे न वारेज्जा, मणंपि न पओसए।
उवेह न हणे पाणे, भुंजंते मंससोणियं ॥ ११ ॥

न संत्रसेत् न वारयेत्, मनोऽपि न प्रदूषयेत्।
उपेक्षेत न हन्यात्त प्राणिनः, भुञ्जानान् मांसशोणितम् ॥११॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અર્થ–મુનિ, ડાંસ વિ.થી ઉદ્વેગ ન પામે, ડાંસ વિ.ને ન હટાવે, મનને દુષ્ટ ન કરે, મધ્યસ્થ ભાવથી જુએ. તેથી જ માંસ–લોહીને ખાનારા જીવોને ન હણે. (૧૧–૫૯)

परिजुन्नेहिं वत्थेहिं, होक्खामि त्ति अचेलए।
अदुवा सचेलए, होक्खं इति भिक्खू न चिंतए ॥१२॥

परिजीर्णैर्वस्त्रैः, भविष्यामि इति अचेलकः ।
अथवा सचेलको भविष्यामि, इति भिक्षुः न चिन्तयेत् ॥१२॥

અર્થ–જુનાં વસ્ત્રોથી અલ્પ દિન રહેનાર હોઈ, હું અચેલક થઈશ, એવો વિચાર ન કરે. અથવા જીર્ણ વસ્ત્રવાળો મને જોઈ, કોઈ એક શ્રાવક સુંદર વસ્ત્રો આપશે એટલે હું સચેલક થઈશ, એવો વિચાર ન કરે. (૧૨–૬૦)

एगया अचेलओ होइ, सचेले आवि एगया।
एअं धम्महिअं नच्चा, नाणी नो परिदेवए ॥ १३ ॥

एकदा अचेलको भवति, सचेलश्चापि एकदा ।
एतद् धर्महितं ज्ञात्वा, ज्ञानी नो परिदेवेत ॥ १३ ॥

અર્થ–એક વખતે–જિનકલ્પાદિ અવસ્થામાં સર્વથા વસ્ત્રના અભાવથી કે જુનાં વસ્ત્રથી અચેલક થાય છે. એક વખતે–સ્થવિરકલ્પાદિ અવસ્થામાં સચેલક પણ થાય છે. આ બે અવસ્થામાં અચેલકત્વ તથા સચેલકત્વ, ધર્મમાં ઉપકારક જાણી, જ્ઞાની કોઈ પણ અવસ્થામાં વિષાદ ન કરે. (૧૩–૬૧)

गामाणुगामं रीअंतं, अणगारं अकिंचणं ।
अरई अणुप्पविसे, तं तितिक्खे परीसहं ॥ १४ ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ग्रामानुग्रामं रीयमाणं अनगारम् अकिञ्चनम् ।
अरतिः अनुप्रविशेत्, तं तितिक्षेत परीषहम् ॥ १४ ॥

અર્થ-ગ્રામાનુગ્રામ વિચરતા અપરિગ્રહી સાધુને જો મનમાં સંયમની અરુચિ પેદા થાય. તો આ અરતિ રૂપ પરીષહ સહન કરીને સંયમની અરુચિને મનમાંથી હટાવવી. (૧૪-૬૨)

अरइं पिट्ठओ किच्चा· विरए आयरक्खिए ।
धम्मारामे निरारम्भे, उवसंते मुणी चरे ॥ १५ ॥

अरतिं पृष्ठतः कृत्वा, विरतः आत्मरक्षितः ।
धर्मारामे निरारम्भः, उपशान्तः मुनिश्चरेत् ॥ १५ ॥

અર્થ-વિરતિવાળો, અપધ્યાન વિ.થી આત્માનો રક્ષક, 'આ ધર્મમાં વિઘ્નરૂપ છે'-આવી રીતે અરતિનો તિરસ્કાર કરી ધર્મમાં રતિવાળો બને; નિરારંભી ઉપશાંત બની મુનિ તરીકે ધર્મના બગીચામાં વિચરે. (૧૫-૬૩)

संगो एस मणुस्साणं, जाओ लोगंमि इत्थिओ ।
जस्स एआ परिण्णाया, सुकडं तस्स सामण्णं ॥ १६ ॥

संग एष मनुष्याणां, या लोके स्त्रियः ।
यस्य एताः परिज्ञाताः, सुकृतं तस्य श्रामण्यम् ॥ १६ ॥

અર્થ-જેમ માખીઓને શ્લેષ્મ, લેપ બંધન છે, તેમ જગતમાં મનુષ્યોને યુવતિઓ લેપ રૂપ છે. જે સાધુએ "આ લોક કે પરલોકમાં બલવાન્ અનર્થના હેતુ રૂપ સ્ત્રીઓ છે"-એમ જાણી તેનો ત્યાગ કર્યો છે, તે સાધુનું શ્રમણપણું સફલ છે. (૧૬-૬૪)

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एवमादाय मेहावी, पंकभूआ उ इत्थिओ ।
नो ताहिं विणिहन्नेजा, चरेज्जत्तगवेसए ॥ १७ ॥

एवमादाय मेधावी, पङ्कभूताः स्त्रियः ।
नो ताभिर्विनिहन्यात्, चरेदात्मगवेषकः ॥ १७ ॥

અર્થ–પૂર્વે કહેલી બાબતને બુદ્ધિપૂર્વક સ્વીકારી, મુક્તિપંથગામી મુનિઓને માટે વિઘ્નકર કે મલિનતાનો હેતુ હોઇ, 'આ સ્ત્રીઓ કાદવ સરખી છે' એવો નિશ્ચય કરી, આ સ્ત્રીઓ મારફત સંયમજીવનધ્વંસ દ્વારા આત્માની હિંસાથી બચે; આત્મચિંતનપરાયણ બની ધર્માનુષ્ઠાનનું સેવન કરે. (૧૭–૬૫)

एग एव चरे लाढे, अभिभूअ परीसहे ।
गामे वा नगरे वावि, निगमे वा रायहाणिए ॥ १८ ॥

एक एव चरेत् लाढः, अभिभूय परीषहान् ।
ग्रामे वा नगरे वाऽपि, निगमे वा राजधान्याम् ॥ १८ ॥

અર્થ–શુદ્ધ આહારથી પોતાનો નિર્વાહ કરનાર મુનિ, રાગ વિ.થી રહિત બની, ભૂખ વિ. પરીષહોને જીતીને, ગામ અગર નગરે, વેપારી જનોનો વાસ–નિગમમાં, રાજધાની વિ.માં અપ્રતિબદ્ધ વિહાર કરે. (૧૮–૬૬)

असमाणो चरे भिक्खू, नेव कुज्जा परिग्गहं ।
असंसत्तो गिहत्थेहिं, अणिकेओ परिव्वए ॥ १९ ॥

असमानश्चरेद् भिक्षुः, नैव कुर्यात् परिग्रहम् ।
असंसक्तो गृहस्थैः, अनिकेतः परिव्रजेत् ॥ १९ ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અર્થ-ઘર વિ. કે તેની મૂર્છાથી રહિત હોવાથી ગૃહસ્થોથી, અનિયત વિહાર વિ.થી અન્ય તીર્થીઓથી વિલક્ષણ સાધુ, ગામ વિ.માં મમતા રૂપ પરિગ્રહ ન કરે; ગૃહસ્થોની સાથે સંબંધ વગરનો, ઘર વગરનો ચારે બાજુ વિહાર કરે. (૧૯-૬૭)

सुसाणे सुन्नगारे वा, रुक्खमूले व एगगो।
अकुक्कुओ निसीएज्जा, न य वित्तासए परं ॥ २० ॥

श्मशाने शून्यागारे वा, वृक्षमूले वा एककः।
अकुत्कुचो निषीदेत्, न च वित्रासयेत् परम् ॥ २० ॥

અર્થ-મુનિ શ્મશાનમાં, સૂના ઘરમાં, વૃક્ષની નીચે, દ્રવ્યભાવથી એકલો, દુષ્ટ ચેષ્ટા વગરનો બનીને બેસે તથા મનુષ્ય વિ.ને ભય ન ઉપજાવે. (૨૦-૬૮)

तत्थ से चिट्ठमाणस्स, उवसग्गाभिधारए।
संकाभीओ न गच्छेज्जा, उट्ठित्ता अन्नमासणं ॥२१॥

तत्र तस्य तिष्ठतः, उपसर्गानभिधारयेत्।
शङ्काभीतः न गच्छेत्, उत्थायान्यदासनम् ॥ २१ ॥

અર્થ-ત્યાં રહેનાર સાધુ પોતાના ઉપર આવતા દિવ્યાદિ ઉપસર્ગોને સહન કરે, શંકાત્રસ્ત બની, ઉઠી બીજા સ્થાનમાં ન જાય. (૨૧-૬૯)

उच्चावयाहिं सिज्जाहिं, तवस्सी भिक्खू थामवं।
नाइवेलं विहन्नेज्जा, पावदिट्ठी विहन्नई ॥ २२ ॥

उच्चावचाभिः शय्याभिः, तपस्वी भिक्षुः स्थामवान्।
नातिवेलं विहन्योत्, पापदृष्टिर्विहन्यते ॥ २२ ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અર્થ–ઉપસર્ગાદિ સહન પ્રતિ સામર્થ્યવાળો, તપસ્વી મુનિ, ઉંચા–નીચા સ્થાનો મળવા છતાં વેલાનું ઉલ્લંઘન કરી, અહીં હું શીતાદિથી ઘેરાયો છું–એમ વિચારી બીજા સ્થાનમાં ન જાય; કારણ કે પાપબુદ્ધિવાળો ઉંચું સ્થાન મળતા રાગ તથા નીચું સ્થાન મળતાં દ્વેષ નહીં કરવાની સમતા રૂપ મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરે છે. અર્થાત્ મુનિ સમતાપૂર્વક શય્યા પરીષહને સહન કરે. (૨૨–૭૦)

पइरिक्कमुवस्सयं लद्धुं, कल्लाणं अदुव पावगं ।
किमेगराइं करिस्सइ, एवं तत्थऽहियासए ॥ २३ ॥

प्रतिरिक्तमुपाश्रयं लब्ध्वा, कल्याणं अथवा पापकम् ।
किमेकरात्रं करिष्यति, एवं तत्राध्यासीत ॥२३॥

અર્થ–સ્ત્રી વિ.થી રહિત સુખદ કે દુઃખદ ઉપાશ્રય મેળવીને એક રાત્રિ સુધી કે કેટલીક રાત્રિ સુધી રહેનાર, સમતાપૂર્વક હર્ષ કે ખેદ ધારણ કર્યા સિવાય તે વસતિમાં રહે. (૨૩–૭૧)

अक्कोसिज्ज परो भिक्खूं, न तेसिं पडिसंजले ।
सरिसो होइ बालाणं, तम्हा भिक्खू न संजले ॥२४॥

आक्रोशेत् परो भिक्षुं, न तस्मै प्रतिसंज्वलेत् ।
सदृशो भवति बालानां, तस्माद् भिक्षुर्न संज्वलेत् ॥२४॥

અર્થ–જો કોઈ બીજો, સાધુનું ખરાબ વચનોથી અપમાન કરે, તો સાધુ તેના ઉપર ક્રોધવળો તેના જેવો ન બને; કેમ કે તે અજ્ઞાની સરખો બને છે. તેથી ભિક્ષુ જ્વલિત ન બને. (૨૪–૭૨)

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सोच्चा णं फरुसा भासा, दारुणा गामकंटया ।
तुसिणीओ उवेहेज्जा, न ताओ मणसी करे ॥२५॥

श्रुत्वा खलु परुषा भाषाः, दारुणा ग्रामकण्टकाः ।
तूष्णीकः उपेक्षेत, न ता मनसि कुर्यात् ॥ २५ ॥

અર્થ–અત્યંત દુઃખકારી, મર્મવેધી કઠોર વચનોને સાંભળી, મુનિ મૌન ધારી તેની ઉપેક્ષા કરે તે વચનોને મનમાં અવકાશ ન આપે, અર્થાત્ તે બોલનાર પ્રત્યે દ્વેષ ન કરે. (૨૫–૭૩)

हओ न संजले भिक्खू, मणंपि न पओसए ।
तितिक्खं परमं नच्चा, भिक्खुधम्मं विचिंतए ॥२६॥

हतो न संज्वलेद् भिक्षुः, मनोऽपि न प्रदूषयेत् ।
तितिक्षां परमां ज्ञात्वा, भिक्षुधर्मं विचिन्तयेत् ॥ २६ ॥

અર્થ–લાકડી વિ.થી તાડિત થતાં ક્રોધથી ન ધમધમે, મનને દ્વેષવાળું ન કરે, ક્ષમાને ધર્મનું ઉત્કૃષ્ટ સાધન તરીકે જાણી ક્ષમામૂલક ભિક્ષુધર્મનું ચિંતન કરે (૨૬–૭૪)

समणं संजयं दंतं, हणेज्जा कोवि कत्थई ।
नत्थि जीवस्स नासोत्ति, एवं पेहेज्ज संजए ॥ २७ ॥

श्रमणं संयतं दान्तं, हन्यात् कोऽपि कुत्रचित् ।
नास्ति जीवस्य नाश इति, एवं प्रेक्षेत संयतः ॥ २७ ॥

અર્થ–ઇન્દ્રિય-મનોવિજેતા, તપસ્વી, સંયમીને જો કોઈ એક દુષ્ટ, કોઇ ગામ વિ.માં તાડન કરે, તો સાધુએ એવી ભાવના કરવી કે, 'ચૈતન્યસ્વરૂપી આત્માનો નાશ નથી, પરંતુ શરીરનો જ નાશ થાય છે.' (૨૭–૭૫)

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

दुक्करं खलु भो निच्चं, अणगारस्स भिक्खुणो ।
सव्वं से जाइअं होइ, नत्थि किंचि अजाइअं ॥ २८ ॥

दुष्करं खलु भो ! नित्यं, अनगारस्य भिक्षोः ।
सर्वं तस्य याचितं भवति, नास्ति किञ्चिद् अयाचितम् ॥२८॥

અર્થ–હે જંબૂ ! ચોક્કસ અનગારી ભિક્ષુને જીવે ત્યાં સુધી આહાર–ઉપકરણ વિ. સમસ્ત વસ્તુ યાચિત જ હોય છે, કોઈ પણ ચીજ અયાચિત નથી હોતી. અતએવ નિરુપકારી મુનિને વસ્તુની યાચના કરવી કઠિન હોઈ યાચના પણ એક પરીષહ છે. (૨૮–૭૬)

गोअरग्गपविट्ठस्स, पाणी नो सुप्पसारए ।
सेओ अगारवासोत्ति, इइ भिक्खू न चिंतए ॥२९॥

गोचराग्रप्रविष्टस्य, पाणिः नो सुप्रसारकः ।
श्रेयान् अगारवासः इति, इति भिक्षुर्न चिन्तयेत् ॥ २९ ॥

અર્થ–ગોચરી વ્હોરવા નીકળેલા મુનિએ 'હું ગૃહસ્થી ઉપર કાંઈ ઉપકાર કરતો નથી, તો તેની આગળ હાથ કેવી રીતે પ્રસારું ? એના કરતાં ગૃહસ્થાશ્રમ સ્વીકારવો ઉચિત છે'– આવો વિચાર નહીં કરવો, કેમ કે ગૃહવાસ બહુ સાવદ્ય છે. એટલે ગૃહવાસ શ્રેયસ્કર કેવી રીતે ? (૨૯–૭૭)

परेसु घासमेसेज्जा, भोयणे परिनिट्ठिए ।
लद्धे पिंडे अलद्धे वा, नाणुतप्पेज्ज पंडिए ॥ ३० ॥

परेषु ग्रासं एषयत्, भोजने परिनिष्ठिते ।
लब्धे पिण्डे अलब्धे वा, नानुतप्येत संयतः ॥ ३० ॥

અર્થ–ભ્રમરની પદ્ધતિથી ભોજનવેલામાં આહારની

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ગવેષણા કરે. અનિષ્ટ કે સ્વલ્પ આહારનો લાભ અથવા અપ્રાપ્તિ થતાં સાધુએ પશ્ચાત્તાપ ન કરવો. (૩૦-૭૮)

अज्जेवाहं न लब्भामि, अवि लाभो सुवे सिआ ।
जो एवं पडिसंचिक्खे, अलाभो तं न तज्जए ॥ ३१ ॥
अद्यैवाहं न लभे, अपि लाभः श्वः स्यात् ।
य एवं प्रतिसमीक्षते, अलाभस्तं न तर्जयेत् ॥ ३१ ॥

અર્થ-ભલે આજે જ આહારનો લાભ નથી થયો પણ આવતી કાલે થશે, આ પ્રમાણે જે વિચારે છે તેને અલાભ પરિષહ સંતાપિત કરતો નથી. (૩૧-૭૯)

नच्चा उप्पइयं दुक्खं, वेयणाए दुहट्टिए ।
अदीणो ठावए पन्नं, पुट्ठो तत्थाऽहियासए ॥ ३२ ॥
ज्ञात्वा उत्पतितं दुःखं, वेदनया दुःखार्तितः ।
अदीनः स्थापयेत् प्रज्ञां, स्पृष्टस्तत्र अधिसहेत ॥ ३२ ॥

અર્થ-ઉત્પન્ન જ્વર વગેરે રોગવાળો, વેદનાથી પીડિત થવા છતાંય દીનતા વગરનો બની, દુઃખના કારણે ચલિત થતી બુદ્ધિને સ્વકર્મનું જ આ ફલ છે, એમ ચિંતવી સ્થિર બનાવે. આવી પ્રજ્ઞાની પ્રતિષ્ઠાવાળો રોગજન્ય દુઃખને સહન કરે. (૩૨-૮૦)

तेगिच्छं नाभिनंदिज्जा, संचिक्खत्तगवेसए ।
एअं खु तस्स सामन्नं, जं न कुज्जा न कारए ॥ ३३ ॥
चिकित्सां नाभिनन्देत्, संतिष्ठेत आत्मगवेषकः ।
एतत् खु तस्य श्रामण्यं, यन्न कुर्यात् न कारयेत् ॥ ३३ ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અર્થ-જિનકલ્પિક મુનિની અપેક્ષાએ-ચારિત્ર રૂપ આત્માની, તેના વિરોધી-વિઘ્નોના રક્ષણ દ્વારા ગવેષણા કરનાર રોગ પ્રતિકારરૂપ ચિકિત્સા ન કરે, કરાવે કે અનુમોદે, પરંતુ સમાધિપૂર્વક રહે. આ શ્રમણપણું તેને હોય છે. **સ્થવીર-કલ્પિક મુનિઓ** તો પુષ્ટ આલંબનને ધ્યાનમાં રાખી જયણાથી ચિકિત્સા કરે, કરાવે પણ છે. (૩૩-૮૧)

अचेलगस्स लूहस्स, संजयस्स तवस्सिणो ।
तणेसु सयमाणस्स, होज्जा गायविराहणा ॥ ३४ ॥

अचेलकस्स रूक्षस्य, संयतस्य तपस्विनः ।
तृणेषु शयानस्य, भवति गात्रविराधना ॥ ३४ ॥

અર્થ-લુખા-કૃશ શરીરવાળા તપસ્વી, દર્ભ વગેરેમાં સુનાર કે બેસનાર, અચેલક સંયતને શરીરમાં તૃણસ્પર્શજન્ય પીડાના સહન દ્વારા તૃણસ્પર્શ પરીષહવિજય પ્રાપ્ત થાય છે. (૩૪-૮૨)

आयवस्स निवाएणं, अउला हवइ वेयणा ।
एअं नच्चा न सेवंति, तंतुजं तणतज्जिआ ॥ ३५ ॥

आतपस्य निपातेन, अतुला भवति वेदना ।
एवं ज्ञात्वा न सेवन्ते, तन्तुजं तृणतर्जिताः ॥ ३५ ॥

અર્થ-ઘાસ-તડકાના પડવાથી મોટી વેદના થાય તો પણ, કર્મક્ષયના અર્થી, દર્ભ વગેરેથી પીડિત મુનિ, વસ્ત્ર-કંબલને નહીં સ્વીકારી, આર્ત્તધ્યાનને નહીં કરતાં તૃણસ્પર્શ પરિષહને જીતે છે. (૩૫-૮૩)

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

किलिण्णगाए मेहावी, पंकेण व रएण वा ।
घिंसु वा परितावेणं, सायं नो परिदेवए ॥३६॥

क्लिन्नगात्रः मेधावी, पङ्केन वा रजसा वा ।
ग्रीष्मे वा परितापेन, सातं नो परिदेवेत ॥ ३६ ॥

અર્થ-સ્નાનના ત્યાગરૂપ મર્યાદાવાળો મુનિ, ગ્રીષ્મ વગેરેમાં તાપથી પરસેવા ને પરસેવાથી પલળેલા મેલથી વ્યાપ્ત શરીર બનવા છતાં, 'કેવી રીતે કે ક્યારે મેલ દૂર થવાથી સુખ થશે' એવા પ્રલાપ-વિલાપ ન કરે. (૩૬-૮૪)

वेएज्ज निज्जरापेही, आरियं धम्मणुत्तरं ।
जाव सरीरभेओत्ति, जल्लं काएण धारए ॥ ३७ ॥

वेदयेत् निर्जरापेक्षी, आर्यं धर्मं अनुत्तरम् ।
यावत् शरीरभेदः, इति जल्लं कायेन धारयेत् ॥ ३७ ॥

અર્થ-આત્યંતિક કર્મક્ષયનો અભિલાષી, શુભ આચારમય સર્વોત્તમ શ્રુતચારિત્રરૂપ ધર્મને પામેલો મુનિ, દેહના અવસાન સુધી શરીર દ્વારા મેલને ધારી તેના પરીષહને જીતે. (૩૭-૮૫)

अभिवायणमब्भुट्ठाणं, सामी कुज्जा निमंतणं ।
जे ताइं पडिसेवंति, न तेसिं पीहए मुणी ॥३८॥

अभिवादनमभ्युत्थानं, स्वामी कुर्यात् निमन्त्रणम् ।
ये तानि प्रतिसेवन्ते, न तेभ्यः स्पृहयेत् मुनिः ॥ ३८ ॥

અર્થ-રાજા વગેરે વંદન-સ્તવન-અભ્યુત્થાન કે આહાર વગેરે માટેનું આમંત્રણ કરે, તો પણ મુનિ બીજાઓની માફક

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અભિવાદન વગેરેની સ્પૃહા ન કરે અર્થાત્ સત્કાર વગેરેનો વિચાર મનમાં ન કરે. (૩૮–૮૬,

अणुक्कसाई अप्पिच्छे, अन्नाणेसी अलोलुए।
रसेसु नाणुगिज्झिज्जा, नाणुतप्पेज्ज पण्णवं ॥ ३९ ॥

अणुकषायी अल्पेच्छः, अज्ञातैषी अलोलुपः ।
रसेषु नानुगृध्येत्, नानुतप्येत् प्रज्ञावान् ॥ ३९ ॥

અર્થ–નમસ્કાર વગેરે નહીં કરનાર પ્રત્યે ક્રોધ ન કરે અથવા સત્કાર વગેરે થતાં અહંકારી ન બને, તેમજ તે માટે માયા કે તેમાં આસક્તિ ન કરે; ધર્મોપકરણની જ માત્ર ઇચ્છાવાળો, જાતિ વગેરેથી અજ્ઞાત બની આહારનો ગવેષક, રસના રસમાં લંપટતા વગરનો બની, મધુર વગેરે રસોની આશા ન સેવે તથા વિવેકવાળી બુદ્ધિનો ધણી બનેલો બીજાઓને સત્કારાતા જોઈ પશ્ચાત્તાપ ન કરે. (૩૯–૮૭)

से अ णूणं मए पुव्वं, कम्माऽणाणफला कडा।
जेणाहं नाभिजाणामि, पुट्ठो केणइ कण्हुई ॥ ४० ॥
अह पच्छा उइज्जंति, कम्माऽणाणफला कडा।
एवमासामि अप्पाणं, णच्चा कम्मविवागयं ॥ ४१ ॥

अथ नूनं मया पूर्वं, कर्माणि अज्ञानफलानि कृतानि ।
येनाहं नाभिजानामि, पृष्टः केनचित् कस्मिंश्चित् ॥ ४० ॥
अथ पश्चाद् उदीर्यन्ते, कर्माणि अज्ञानफलानि कृतानि ।
एवमाश्वासयात्मानं, ज्ञात्वा कर्मविपाककम् ॥४१॥ युग्मम् ॥

અર્થ–ચોક્કસ મેં પહેલાં જ્ઞાનનિંદા વગેરે કારણોથી અજ્ઞાનફલક જ્ઞાનાવરણીય કર્મો કર્યાં છે, કે જેથી કોઈએ

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

મને જીવાદિ સુગમ વસ્તુનો પ્રશ્ન કર્યો હોવા છતાં હું જાણી જવાબ આપી શકતો નથી. બાંધેલાં જ્ઞાનાવરણીય કર્મો અબાધાકાલ પછી દ્રવ્ય વગેરે નિમિત્તથી ઉદયમાં આવે છે-અજ્ઞાનરૂપી ફલ આપે છે, માટે તેના નાશ માટે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ, ન કે વિષાદ. આ પ્રમાણે કર્મોનો વિચિત્ર વિપાક જાણી આત્માને સ્વસ્થ કરો, મુંઝવણમાં ન મુકો અર્થાત્ જ્ઞાનાવરણીય કર્મોના ક્ષયોપશમથી ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન-સંપત્તિમાં ગર્વ ન કરો. (૪૦-૪૧) (૮૮-૮૯)

निरट्ठगं मि विरओ, मेहुणाओ सुसंवडो ।
जो सक्खं नाभिजाणामि, धम्मं कल्लाण पावगं ॥४२॥

निरर्थकं अहं विरतः, मैथुनात् सुसंवृतः ।
यः साक्षात् नाभिजानामि, धर्मं कल्याणं पापकम् ॥४२॥

અર્થ-ફોગટ હું બ્રહ્મચારી, ઈન્દ્રિય-મનના સંવરવાળો બન્યો છું, કેમ કે હું સાક્ષાત્ રૂપે વસ્તુસ્વભાવ શુભ-અશુભને જાણી શકતો નથી. આ પ્રમાણેનો અજ્ઞાનતા-ગર્ભિત વિચાર ભિક્ષુ ન કરે. (૪૨-૯૦)

तवोवहाणमादाय, पडिमं पडिवज्जओ ।
एवं पि विहरओ मे, छउमं न नियट्टइ ॥ ४३ ॥

तपउपधानमादाय, प्रतिमां प्रतिपद्यमानस्य ।
एवमपि विहरतो मे, छद्म न निवर्तते ॥ ४३ ॥

અર્થ-ભદ્ર, મહાભદ્ર વગેરે તપ, આગમના આરાધન-રૂપ આયંબીલ વગેરે ઉપધાન આચરી, અભિગ્રહવિશેષરૂપ માસિકી વગેરે પ્રતિમાને સ્વીકાર કરનારને, વિશિષ્ટ ચર્યાથી

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અપ્રતિબંધરૂપે વિચરવા છતાં જ્ઞાનાવરણીય વગેરે કર્મ દૂર ન થાય, તો પણ 'આ કષ્ટક્રિયાથી શું ?' આવો સંકલ્પ ન કરે. (૪૩-૯૧)

नत्थि नूणं परे लोए, इड्ढी वा वि तवस्सिणो ।
अदुवा वंचिओम्हित्ति, इइ भिक्खू न चिंतए ॥४४॥

नास्ति नूनं परो लोकः, ऋद्धिर्वाऽपि तपस्विनः ।
अथवा वञ्चितोऽस्मीति, इति भिक्षुर्न चिन्तयेत् ॥ ४४ ॥

અર્થ-ચોક્કસ પરલોક નથી, અથવા તપસ્વી એવા મને તપોમાહાત્મ્યરૂપ ઋદ્ધિ નથી કે હું ભોગોથી ઠગાયો છું, એવો સાધુ વિચાર ન કરે. (૪૪-૯૨)

अभू जिणा अत्थि जिणा, अदुवा वि भविस्सई ।
मुसं ते एव माहंसु, इइ भिक्खू न चिंतए ॥ ४५ ॥

अभूवन् जिनाः सन्ति जिनाः, अथवाऽपि भविष्यन्ति ।
मृषा ते एवमाहुः, इति भिक्षुर्न चिन्तयेत् ॥ ४५ ॥

અર્થ-કેવલીઓ ભૂતકાલમાં થયા છે, વર્તમાનકાલમાં મહાવિદેહમાં છે અથવા ભવિષ્યકાલમાં ભરત વગેરેમાં થશે, એવું પણ તે યથાર્થવાદીઓ, પૂર્વોક્ત પ્રકારથી અસત્ય કહે છે, એવો વિચાર ભિક્ષુ ન કરે; કેમ કે અનુમાન વગેરે પ્રમાણોથી સર્વજ્ઞની સિદ્ધિ સિદ્ધ છે. અથવા કેવલીઓએ જે પરલોક વગેરે કહ્યું છે, તે અસત્ય છે એવો વિચાર ન કરે. અર્થાત્ જિન કે જિનકથિત વસ્તુ ત્રૈકાલિક સત્ય છે એમ વિચારે. (૪૫-૯૩)

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एए परीसहा सव्वे, कासवेणं पवेइआ।
जे भिक्खू ण विहण्णेज्जा, पुट्ठो केणइ कण्हुइ ॥४६॥ त्तिबेमि॥

एते परीषहाः सर्वे, काश्यपेन प्रवेदिताः।
यान् भिक्षुर्न विहन्येत, स्पृष्टः केनाऽपि कस्मिंश्चित् ॥४६॥
इति ब्रवीमि ॥

અર્થ—આ પૂર્વોક્ત તમામ પરિષહો કાશ્યપગોત્રી ભગવાન શ્રી મહાવીરસ્વામીએ કહેલ છે. જે આ પરિષહો જાણી, બાવીશમાંથી કોઇ એક પરિષહથી બાધિત થયા છતાં, સાધુ ગમે તે દેશ-કાલમાં પરિષહોથી હારે નહીં, પરંતુ તેઓને જીતે. આ પ્રમાણે હે જંબૂ! હું કહું છું (૪૬-૯૪)

॥ બીજું શ્રી પરીષહાધ્યયન સંપૂર્ણ ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

શ્રી ચતુરંગીય અધ્યયન-૩

चत्तारि परमंगाणि, दुल्लहाणीह जंतुणो ।
माणुसत्तं सुई सद्धा, संजमम्मि अ वीरिअं ॥ १ ॥

चत्वारि परमाङ्गानि, दुर्लभानि इह जन्तोः ।
मानुषत्वं श्रुतिः श्रद्धा, संयमे च वीर्यम् ॥ १ ॥

અર્થ-આ સંસારમાં પ્રાણીને, ધર્મના ચાર મુખ્ય કારણો-જેમ કે [1]મનુષ્યજન્મ, [2]ધર્મનું શ્રવણ, [3]ધર્મની શ્રદ્ધા, [4]સંયમના વિષે સામર્થ્ય, દુર્લભ છે. (૧-૯૫)

समावन्ना ण संसारे, नाणागुत्तासु जाइसु ।
कम्मा नाणाविहा कट्टु, पुढो विस्संभआ पया ॥२॥

समापन्नाः खलु संसारे, नानागोत्रासु जातिषु ।
कर्माणि नानाविधानि कृत्वा, पृथक् विश्वभृतः प्रजाः ॥२॥

અર્થ-સંસારમાં, નાનાવિધ નામવાળી ક્ષત્રિય વગેરે જાતિઓમાં જન્મેલ જનસમૂહ, નાનાવિધ કર્મો કરી-કર્માધીન બની જુદા જુદા આકાશના પ્રત્યેક પ્રદેશોમાં જન્માદિ દ્વારા ફરે છે. અર્થાત્ મનુષ્યજન્મ મેળવીને પણ પોતે કરેલ કર્મના પ્રભાવથી બીજી ગતિઓમાં ભટકનાર જનસમૂહને ફરીથી મનુષ્યજન્મ દુર્લભ બની જાય છે. (૨-૯૬)

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एगया देवलोएसु, नरएसुवि एगया ।
एगया आसुरं कायं, अहाकम्मेहिं गच्छइ ॥ ३ ॥

एकदा देवलोकेषु, नरकेष्वपि एकदा ।
एकदा आसुरं कायं, यथाकर्मभिः गच्छति ॥ ३ ॥

અર્થ-પુણ્યના ઉદયકાલે સૌધર્મ વગેરે દેવલોકોમાં, પાપના ઉદયના કાલમાં રત્નપ્રભા વગેરે નરકોમાં, કોઈ વખત અસુરનિકાયમાં કર્મના અનુસારે, અર્થાત્ દેવલોકાનુકૂલ સરાગ સંયમ, નરકગતિ-અનુકૂલ મહારંભ, અસુર નિકાયગતિ-અનુકૂલ બાલતપ વગેરે ક્રિયાઓના અનુસારે પ્રાણિઓ, તે તે ગતિમાં જાય છે. (૩-૯૭)

एगया खत्तिओ होई, तओ चंडाल बुक्कसो ।
तओ कीड पयंगो अ, तओ कुंथु पिवीलिआ ॥४॥

एकदा क्षत्रियो भवति, ततश्चण्डालः बुक्कसः ।
ततः कीटः पतङ्गश्च, ततः कुन्थुः पिपीलिका ॥ ४ ॥

અર્થ-કદી જીવ રાજા બને છે, ત્યારબાદ ચંડાલ, વર્ણા-ન્તર સંકર રૂપે જન્મેલ થાય છે. કદી કીડો પતંગીયું બને છે. ત્યાંથી કદી કંથવા, કીડી રૂપે જન્મે છે. અર્થાત્ ક્રમસર સઘળી ઉંચ-નીચ સંકીર્ણ જાતિઓ તથા સકલ તિર્યંચના ભેદો અહીં સમજવા. (૪-૯૮)

एवमावट्टजोणीसु, पाणिणो कम्मकिव्विसा ।
न निविज्जंति संसारे, सव्वट्ठेसु व खत्तिआ ॥५॥

एवं आवर्तयोनिषु, प्राणिनः कर्मकिल्विषाः ।
न निर्विद्यन्ते संसारे, सर्वार्थेषु इव क्षत्रियाः ॥ ५ ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અર્થ–જેમ સઘળા સુવર્ણ વગેરે વૈભવો રાજાઓને ભોગવવા છતાં કંટાળો ઉપજતો નથી, તેમ વિમલરૂપ ચોરાશી લાખ જીવાયોનિઓમાં કિલષ્ટ કર્મથી અધમ બનેલા જીવોને વારંવાર ભટકવા છતાં, 'આ સંસારભ્રમણથી કયારે છૂટકારો થશે' એવો ઉદ્વેગ જાગતો નથી. બરોબર છે એટલે જ સંસાર-કર્મનો ક્ષય કરવા માટે જીવો ઉદ્યમ કરતા નથી. (૫–૯૯)

कम्मसंगेहिं संमूढा, दुक्खिआ बहुवेअणा ।
अमाणुसासु जोणीसु, विणिहम्मंति पाणिणो ॥ ६ ॥

कर्मसंगैः संमूढाः, दुःखिता बहुवेदनाः ।
अमानुषीषु योनिषु, विनिहन्यन्ते प्राणिनः ॥ ६ ॥

અર્થ–કર્મના સંબંધોથી અવિવેકી, દુઃખવાળા, ઘણી શારીરિક પીડાવાળા, નરક–તિર્યંચ–આભિયોગિક વગેરે દેવ-દુર્ગતિ સંબંધી યોનિઓમાં જીવો પડે છે, પરંતુ તેનાથી ઉગરી શકતા નહીં હોવાથી મનુષ્યજન્મ દુર્લભ છે. (૬–૧૦૦)

कम्माणं तु पहाणाए, आणुपुव्वि कयाइ उ ।
जीवा सोहिमणुप्पत्ता, आययंति मणुस्सयं ॥ ७ ॥

कर्मणां तु प्रहाण्या आनुपूर्व्या कदाचित्तु ।
जीवाः शुद्धिमनुप्राप्ताः, आददते मनुष्यताम् ॥ ७ ॥

અર્થ–નરકગતિ વગેરેમાં લઇ જનાર અનંતાનુબંધી વગેરે કર્મોનો ક્રમથી નાશ થવાથી, કદાચિત્ કિલષ્ટ કર્મોથી વિનાશ રૂપ શુદ્ધિને પામેલા જીવો મનુષ્યજન્મને પામે છે. (૭–૧૦૧)

माणुस्सं विग्गहं लद्धुं, सुई धम्मस्स दुल्लहा ।
जं सुच्चा पडिवज्जंति, तवं खंतिमहिंसयं ॥ ८ ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मानुष्यं विग्रहं लब्ध्वा, श्रुतिधर्मस्य दुर्लभा ।
यं श्रुत्वा प्रतिपद्यन्ते, तपः क्षान्तिं अहिंस्रताम् ॥ ८ ॥

અર્થ–મનુષ્યના શરીરને મેળવવા છતાં આલસ વગેરે કારણોથી ધર્મનું શ્રવણ દુર્લભ છે. જે ધર્મને સાંભળી, ભવ્યો તપ, ક્રોધ વગેરે કષાયનો વિજય, અહિંસા વગેરે વ્રતોને પામે છે. (૮-૧૦૨)

आहच्च सवणं लद्धुं, सद्धा परमदुल्लहा ।
सोच्चा नेआउअं मग्गं, बहवे परिभस्सइ ॥ ९ ॥

कदाचिन् श्रवणं लब्ध्वा, श्रद्धा परमदुर्लभा ।
श्रुत्वा नैयायिकं मार्गं, बहवः परिभ्रश्यन्ति ॥ ९ ॥

અર્થ–કદાચ મનુષ્યજન્મ, ધર્મનું શ્રવણ થવા છતાં ધર્મરુચિરૂપ શ્રદ્ધા અત્યંત દુર્લભ છે, કેમ કે ન્યાયસંપન્ન, સમ્યગ્દર્શન વગેરે મોક્ષમાર્ગને સાંભળવા છતાં ઘણા જીવો મોક્ષમાર્ગથી પડી જાય છે. (૯-૧૦૩)

सुइं च लद्धुं सद्धं च, वीरिअं पुण दुल्लहं ।
बहवे रोअमाणावि, नो य णं पडिवज्जए ॥ १० ॥

श्रुतिं च लब्ध्वा श्रद्धां च, वीर्यं पुनर्दुर्लभम् ।
बहवः रोचमाना अपि, नो एनं प्रतिपद्यन्ते ॥ १० ॥

અર્થ–મનુષ્યજન્મ, ધર્મનું શ્રવણ, ધર્મની શ્રદ્ધા થવા છતાં સંયમપાલનમાં વીર્યવિશેષ દુર્લભ છે, કેમ કે ઘણા, ધર્મ-શ્રદ્ધાલુ હોવા છતાં ચારિત્રમોહનીય કર્મના ઉદયથી શ્રેણીક વગેરેની માફક સંયમને સ્વીકારી શકતા નથી. (૧૦-૧૦૪)

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

माणुसत्तम्मि आयाओ, जो धम्मं सुच्च सद्दहे।
तवस्सी वीरिअं लद्धु, संवुडे णिध्धुणे रयं ॥ ११ ॥

मानुषत्वे आयातो, यो धर्मं श्रुत्वा श्रद्धत्ते।
तपस्वी वीर्यं लब्ध्वा, संवृतः निर्धुनोति रजः ॥ ११ ॥

અર્થ—મનુષ્યના શરીરમાં આવેલો જે જીવ ધર્મ ઉદ્યમરૂપ વીર્ય મેળવી, આશ્રવદ્વારોને બંધ કરનારો, બંધાયેલ, અને બંધાતા કર્મરૂપ રજને સાફ કરી મુક્તિકમલાને વરે છે. (૧૧–૧૦૫)

सोही उज्जुअभूअस्स, धम्मो सुद्धस्स चिट्ठइ।
निव्वाणं परमं जाइ, घयसित्तव्व पावए ॥ १२ ॥

शुद्धिः ऋजुभूतस्य, धर्मः शुद्धस्य तिष्ठति।
निर्वाणं परमं याति, घृतसिक्त इव पावकः ॥ १२ ॥

અર્થ—મનુષ્યજન્મ વિગેરે મેળવી મુક્તિ તરફ પ્રગતિ કરનાર સરલ આત્માને કષાયની કાલિમાના નાશરૂપ શુદ્ધિ હોય છે, શુદ્ધ ક્ષમાદિ ધર્મ નિશ્ચલરૂપે રહે છે. તે આત્મા અહીં ઘીથી સીંચાયેલ અગ્નિની માફક તપસ્તેજથી જાજ્વલ્યમાન બનેલો, ઉત્કૃષ્ટ જીવન્મુક્તિરૂપ નિર્વાણનો અનુભવ કરે છે. (૧૨–૧૦૬)

विगिंच कम्मुणो हेउं, जसं संचिणु खंतिए।
पाढवं सरीरं हिच्चा, उड्ढं पक्कमई दिसं ॥ १३ ॥

विवेचय कर्मणः हेतुं, यशः संचिनु क्षान्त्या।
पार्थिवं शरीरं हित्वा, ऊर्ध्वां प्रक्रामति दिशम् ॥ १३ ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અર્થ—હે શિષ્ય! મનુષ્યજન્મ વગેરેના રોકનાર કર્મના હેતુરૂપ મિથ્યાત્વ વગેરેને દૂર કરો! તથા ક્ષમા વગેરેથી યશસ્કર સંયમ કે વિનયને પુષ્ટ કરો! આમ કરવાથી પાર્થિવ-ઔદારિક શરીર છોડી અપુનઃ આવૃત્તિરૂપે ઉર્ધ્વ-દિશા-મોક્ષ તરફ પ્રસ્થાન કરે છે. (૧૩-૧૦૭)

विसालिसेहिं सीलेहिं, जक्खा उत्तर-उत्तरा ।
महासुक्का व दिप्पंता, मन्नंता अपुणच्चवं ॥ १४ ॥
अप्पिया देवकामाणं, कामरूवविउव्विणो ।
उड्ढं कप्पेसु चिट्ठंति, पुव्वा वाससया बहू ॥१५॥ जुम्मम्

विसदृशैः शीलैः, यक्षाः उत्तरोत्तराः ।
महाशुक्लैव दीप्यमानाः, मन्यमाना अपुनश्च्यवम् ॥ १४ ॥
अर्पिता देवकामेभ्यः, नामरूपविकुर्वाणाः ।
उर्ध्वं कल्पेषु तिष्ठन्ति, पूर्वाणि वर्षशतानि बहूनि ॥१५॥
युग्मम् ॥

અર્થ—આગળ આગળ શ્રેષ્ઠ, અત્યંત ઉજ્જવલતાએ ચંદ્ર-સૂર્ય જેવા પ્રકાશતા, વિશિષ્ટ કામ વગેરેના પ્રાપ્તિજન્ય સુખ સાગરમાં ડુબેલા અને લાંબી સ્થિતિ હોઈ મનમાં તિર્યંચ આદિમાં ઉત્પત્તિના અભાવને માનતા, પૂર્વકૃત પુણ્યે જાણે, દિવ્ય અંગના સ્પર્શ વગેરે દેવભોગોને સમર્પિત કરેલા, ઇચ્છા પ્રમાણે રૂપ વગેરે કરવાની શક્તિવાળા દેવો, પોત-પોતાના ચારિત્રમોહનીય કર્મક્ષયોપશમના અનુસારે અસ-માન-ભિન્ન ભિન્ન વ્રતપાલનરૂપ વિશિષ્ટ અનુષ્ઠાનો દ્વારા ક્રમસર સૌધર્મ વગેરે બાર દેવલોક, નવગ્રૈવેયક, પાંચ

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અનુત્તર કલ્પોમાં સ્વ-સ્વ આયુષ્યની સ્થિતિનો અનુભવ કરે છે. (૧૪-૧૫) (૧૦૮-૧૦૯)

तत्थ ठिच्चा जहाठाणं, जक्खा आउक्खये चुआ ।
उवेंति माणुसं जोणिं, से दसंगेभिजायइ ॥ १६ ॥

तत्र स्थित्वा यथास्थानं, यक्षा आयुःक्षये च्युताः ।
उपयान्ति मानुषीं योनिं, स दशाङ्गोऽभिजायते ॥ १६ ॥

અર્થ-સૌધર્મ વગેરે દેવલોકમાં સ્વ-અનુષ્ઠાનના અનુસારે મળેલ ઇન્દ્ર વગેરે સ્થાનમાં રહી, દેવો આયુષ્યના ક્ષય બાદ ત્યાંથી ચ્યવીને મનુષ્યજન્મમાં આવે છે. ત્યાં અવશિષ્ટ પુણ્યના અનુસારે દશ જાતના ભોગના ઉપકરણો મેળવે છે. (૧૬-૧૧૦)

खित्तं वत्थुं हिरण्णं च, पसवो दास-पोरुसं ।
चत्तारि कामखंधाणि, तत्थ से उववज्जई ॥ १७ ॥

क्षेत्रं वास्तु हिरण्यं च, पशवो दासपौरुषेयं ।
चत्वारः कामस्कन्धाः, तत्र स उपपद्यते ॥ १७ ॥

અર્થ-ક્ષેત્ર, મકાનો, સોનું વગેરે ધાતુઓ, પશુઓ, નોકરો, ચતુરંગી સેના તથા શબ્દ વગેરે મનોહર કામભોગના હેતુરૂપ પુદ્ગલસમુદાય જે કુલમાં હોય તે [1] કુલમાં દેવ ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૭-૧૧૧)

मित्तवं नाइवं होइ, उच्चागोए अवण्णवं ।
अप्पायंके महापण्णे, अभिजाए जसो बले ॥ १८ ॥

मित्रवान् ज्ञातिमान् भवति, उच्चैर्गोत्रश्च वर्णवान् ।
अल्पातङ्क महाप्रज्ञः अभिजातः यशस्वी बली ॥ १८ ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અર્થ–[2]મિત્રવાળો, [3]સ્વજનવાળો [4]ઉંચા ગોત્રવાળો, [5]પ્રશસ્ત શરીરની કાન્તિવાળો, [6]નિરોગી, [7]મહાન પ્રતિભાવાળો [8]વિનીત, [9]યશસ્વી અને [10]કાર્ય કરવામાં સામર્થ્યવાળો થાય છે. આ પ્રમાણે દેવ, દશ અંગવાળો મનુષ્ય બને છે. (૧૮–૧૧૨)

भुच्चा माणुस्सए भोए· अप्पडिरूवे अहाउयं ।
पुव्वं विसुद्धसद्धम्मे, केवलं बोहिबुज्झिया ॥ १९ ॥
चउरंगं दुल्लहं णच्चा, संजमं पडिवज्जिया ।
तवसा धुअकम्मंसे, सिद्धे हवइ सासएत्ति बेमि ॥ २० ॥ युग्मम् ॥

भुक्त्वा मानुष्यकान् भोगान्, अप्रतिरूपः यथायुष्कम् ।
पूर्वं विशुद्धसद्धर्मः, केवलं बोधिं बुद्ध्वा ॥ १९ ॥
चतुरङ्गं दुर्लभं ज्ञात्वा, संयमं प्रतिपद्य ।
तपसा धुतकर्मांशः, सिद्धो भवति शाश्वतः इति
ब्रवीमि ॥ २० ॥ युग्मम् ॥

અર્થ–આયુષ્ય પ્રમાણે મનુષ્યના અનુપમ–મનોહર શબ્દ વગેરે ભોગો ભોગવીને, પૂર્વજન્મમાં નિદાન વગેરે વગરનો હોઈ સમ્યગ્ ધર્મવાળો, નિષ્કલંક જિનકથિતતધર્મપ્રાપ્તિરૂપ બોધિનો અનુભવ કરીને, પૂર્વોક્ત મનુષ્યત્વ વગેરે ચાર અંગોને દુર્લભ જાણી, સર્વ સાવદ્ય વિરતિરૂપ સંયમ આચરી, બાહ્ય–અભ્યંતર તપથી સકલ કર્મના અંશોનો ક્ષય કરી શાશ્વત સિદ્ધ બને છે. હે જંબૂ! આ પ્રમાણે હું કહું છું. (૧૯–૨૦) (૧૧૩–૧૧૪)

॥ ત્રીજું શ્રી ચતુરંગીય અધ્યયન સંપૂર્ણ. ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

શ્રી પ્રમાદાપ્રમાદાધ્યયન–૪

असंखयं जीविय मा पमायए, जरोवणीअस्स हु नत्थि ताणं।
एवं विआणाहि जणे पमत्ते, किं नु विहिंसा अजया गहिंति॥१॥

असंस्कृतं जीवितं मा प्रमादीः, जरोपनीतस्य हु नास्ति त्राणम् ।
एतं विजानीहि जनाः प्रमत्ताः, किं नु विहिंस्रा अयताः ग्रहीष्यन्ति ॥ १ ॥

અર્થ–આ આયુષ્ય, સેંકડો પ્રયત્નોથી વધારી કે તૂટેલું તે સાંધી શકાતું નથી. તેથી ચાર અંગો મેળવ્યા પછી પ્રમાદ ન કરો ! જો પ્રમાદ કરશો તો ફરીથી ચાર અંગો દુર્લભ છે. વળી ઘરડાને ઘડપણ દૂર કરનાર શરણ નથી અથવા ઘરડો ધર્મ કરી શકતો નથી, માટે ઘડપણ આવ્યા પહેલાં ધર્મ કરવામાં પ્રમાદ ન કરો. પ્રમાદી, પાપસ્થાનોને સેવનારા, વિવિધ હિંસા કરનારા જીવો, દુઃખસ્થાન નરક વગેરેના મહેમાન બને છે. કોઈ તેઓને બચાવી શકતું નથી, માટે ધર્મમાં પ્રમાદ ન કરો. (૧–૧૧૫)

जे पावकम्मेहि धणं मणूसा, समाययंती अमइं गहाय ।
पहाय ते पासपयट्टिए नरे, वेराणुबद्धा नरयं उविंति ॥२॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ये पापकर्मभिः धनं मनुष्याः, समाददते अमतिं गृहीत्वा।
प्रहाय ते पाशप्रवृत्ताः नराः, वैरानुबद्धाः नरकं उपयान्ति ॥२॥

અર્થ—જે મનુષ્યો ધનની મહત્તાનો નિર્ણય કરી પાપકર્મો કરી ધન કમાય છે, તે સ્ત્રીપાશમાં બંધાયેલા પુરૂષો ધનને છોડી, વૈરની પરંપરાવાળા રત્નપ્રભા વગેરે નરકના પ્રતિ પ્રસ્થાન કરે છે. (૨-૧૧૬)

तेणे जहा संधिमुहे गहीए, स कम्मुणा किच्चइ पावकारी।
एवं पया पेच्च इहं च लोए, कडाण कम्माण न मुक्खु अत्थि ॥३॥

स्तेनो यथा सन्धिमुखे गृहीतः, स्वकर्मणा कृत्यते पापकारी।
एवं प्रजा प्रेत्य इह च लोके, कृतानां कर्मणां न मोक्षोऽस्ति ॥३॥

અર્થ-જેમ પાપ કરનાર ચોર, ખાતર પાડતાં-ચોરી કરતાં પકડાઈ જતાં તેને પકડનારાઓ કાપી-મારી નાખે છે. તેમ જીવ, આ લોક-પરલોકમાં પોતે કરેલ-કર્મ અને એ કર્મે કરેલ વિવિધ બાધાઓથી પીડાય છે; કેમ કે; કરેલા કર્મોને ભોગવ્યા સિવાય છુટકો નથી. (૩-૧૧૭)

संसारमावण्ण परस्स अट्ठा, साहारणं जं च करेइ कम्मं।
कम्मस्स ते तस्स उ वेअकाले, न बंधवा बंधवयं उविंति ॥४॥

संसारमापन्नः परस्य अर्थाय, साधारणं यच्च करोति कर्म।
कर्मणस्ते तस्य तु वेदकाले, न बान्धवाः बान्धवतां उपयन्ति ॥४॥

અર્થ—ઉંચ-નીચ જીવાયોનિમાં ભ્રમણરૂપ સંસારને પામેલો જીવ, 'પુત્ર, સ્ત્રી વગેરે બીજાઓ માટે અથવા સ્વ-પર નિમિત્તો જે ખેતી વગેરે કર્મ કરે છે, પણ તે કર્મના ઉદય

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

કાલમાં સ્વજનો બંધુતા બતલાવતા નથી. અર્થાત્ તે કર્મો તો પોતાને એકલાનેજ ભોગવવાં પડે છે. (૪-૧૧૮)

वित्तेण ताणं न लभे पमत्तो, इमम्मि लोए अदुवा परत्थ ।
दीवप्पणट्ठे व अणंतमोहे, णेआउअं दट्ठुमदट्ठुमेव ॥५॥

वित्तेन त्राणं न लभते प्रमत्तः, अस्मिल्लोके अथवा परत्र ।
दीपप्रणष्ट इव अनन्तमोहः, नैयायिकं दृष्ट्वा अदृष्ट्वैव ॥५॥

અર્થ–પ્રમાદમાં ફસેલા જીવને આ જન્મમાં કે પરભવમાં ધન, પોતે કરેલ કર્મોથી રક્ષણ આપતું નથી. જેમ દીવાના બૂઝાઈ જવાથી જોયેલી વસ્તુ નહીં જોયેલી જ બની જાય છે; તેમ મિથ્યાજ્ઞાનરૂપ કે દ્રવ્યાદિ–મોહરૂપ અનંત–મોહ વાળો, સમ્યગ્દર્શનાદિરૂપ મોક્ષમાર્ગ મેળવનારો છતાં નહીં મેળવનારો જ બની જાય છે. અર્થાત્ ફક્ત ધન, સ્વરક્ષક નથી બનતું, એટલું જ નહીં પણ મુશ્કેલીથી મેળવેલ રક્ષણ હેતુ સમ્યગ્દર્શન વગેરેનો પણ વિનાશ કરે છે. (૫-૧૧૯)

सुत्तेसु आवी पडिबुद्धजीवी, न वीससे पडिअ आसुपन्ने ।
घोरा मुहुत्ता अबलं शरीरं, भारंडपक्खीव चरऽपमत्तो ॥६॥

सुप्तेषु चापि प्रतिबुद्धजीवी, न विश्वसेत् पण्डित आशुप्रज्ञः ।
घोरा मुहूर्ता अबलं शरीरं, भारण्डपक्षीव चरेदप्रमत्तः ॥६॥

અર્થ—ઘણા લોકો દ્રવ્યભાવથી સુષુપ્ત છતાં, વિવેકી જીવ ત્યાં સુધી દ્રવ્યભાવથી જાગૃતિવાળો રહે છે કે–મુહૂર્ત, દિવસ વગેરે કાલવિશેષો, નિરંતર પણ પ્રાણાપહારી હોઈ ભયંકર છે. વળી મૃત્યુદાયી મુહૂર્ત વગેરેને દૂર કરવાને કે

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

સહુવાને શરીર અસમર્થ છે. માટે શીઘ્ર પ્રજ્ઞાવાળા પંડિતે, 'બહુજનના આદરભાવને પામેલા પ્રમાદો અનર્થકારી નથી.' –એમ માની પ્રમાદોમાં વિશ્વાસ ન રાખવો જોઈએ. વાસ્તવ ભારંડપંખીની માફક અપ્રમત્ત બની વિચરવું જોઈએ (૬–૧૨૦)

चरे पयाइं परिसंकमाणो, जं किंचि पासं इह मन्नमाणो ।
लाभंतरे जीविअ बूहइत्ता, पच्छा परिन्नाय मलावधंसी ॥७॥

चरेत् पदानि परिशङ्कमानः, यत् किंचित् पाशं इह मन्यमानः ।
लाभान्तरे जीवितं बृंहयित्वा, पश्चात् परिज्ञाय मलापध्वंसी ॥७॥

અર્થ—જે કાંઈ દુર્ધ્યાન વગેરે પ્રમાદસ્થાનને પાશની માફક બંધ હેતુરૂપે માનતા, સંયમની વિરાધના ન થાય એ રીતે મુનિએ ચાલવું જોઈએ. સમ્યગ્દર્શન વગેરે ગુણોના લાભ સુધી જીવનનું રક્ષણ–સંવર્ધન કરી, હવે વિશિષ્ટ ગુણ નિર્જરા, ધર્મધ્યાન વગેરે લાભ થવો અશકય છે, એમ જાણી ભક્તપ્રત્યાખ્યાનપૂર્વક સર્વથા જીવનનિરપેક્ષ થઈ કર્મમલનો નાશ કરનાર થવું જોઈએ. (૭–૧૨૧)

छंदं निरोहेण उवेइ मोक्खं, आसे जहा सिक्खिअवम्मधारी ।
पुव्वाइं वासाइं चरऽपमत्तो, तम्हा मुणी खिप्पमुवेइ मोक्खं ॥८॥

छन्दोनिरोधेन उपैति मोक्षं, अश्वो यथा शिक्षितवर्मधारी ।
पूर्वाणि वर्षाणि चरेदप्रमत्तः, तस्माद् मुनिः क्षिप्रमुपैति मोक्षम् ॥८॥

અર્થ—જેમ ઘોડો કેળવાયેલો કવચધારી વિજેતા બને છે, તેમ મુનિ ગુરુપારતંત્ર્ય સ્વીકારી, નિરાગ્રહી બની નિષ્કષાયી સંપૂર્ણ સંયમધારી હોઈ મોક્ષ પામે છે. તેથી સ્વચ્છંદતા

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

છોડી પ્રમાદ વગરના આચરણથી મુનિ મુક્તિને મેળવે છે. વાસ્તે હે મુનિ! પૂર્વ વર્ષો સુધી પણ અપ્રમત્ત બની વિચરજે. (૮–૧૨૨)

स पुव्वमेवं न लभेज्ज पच्छा, एसोवमा सासयवाइआणं ।
विसीअई सीढिले आउअम्मि, कालोवणीए सरीरस्स भेए ॥९॥

स पूर्वमेवं न लभेत पश्चात्, एषोपमा शाश्वतवादिनाम् ।
विषीदति शिथिले आयुषि, कालोपनीते शरीरस्य भेदे ॥९॥

અર્થ—જે પહેલેથીજ અપ્રમત્ત ન હોય તે અંત્યકાલે પણ પૂર્વની જેમ અપ્રમાદને ન પામી શકે. 'અમે પછીથી ધર્મ કરીશું.'—આવી ધારણા, કદાચ નિરુપક્રમ આયુષ્યવાળા હોઈ પોતાને શાશ્વત તરીકે માન્યતાવાળાઓને યુક્ત થાય, પણ પાણીના પરપોટા જેવા આયુષ્યવાળાઓ તો ઉત્તરકાલમાં ખેદ પામે છે. આત્મપ્રદેશોને છોડનાર, આયુષ્ય થાય કે મૃત્યુના આવ્યા પહેલાં, શરીરથી છૂટા થતાં પહેલાં આત્માએ પ્રમાદનો પરિહાર કરવો જોઈએ. (૯–૧૨૩)

खिप्पं न सक्केइ विवेगमेउं, तम्हा समुट्ठाय पहाय कामे ।
समेच्च लोगं समया महेसी, अप्पाणरक्खी व चरऽप्पमत्तो ॥१०॥

क्षिप्रं न शक्नोति विवेकमेतुं, तस्मात् समुत्थाय प्रहाय कामान् ।
समेत्य लोकं समतया महर्षिः, आत्मरक्षीव चराप्रमत्तः ॥१०॥

અર્થ—તત્કાલ સર્વ સંગત્યાગ કે કષાયત્યાગરૂપ વિવેક પામી શકતો નથી, માટે 'હું પછીથી ધર્મ કરીશ.'—આવા આલસના ત્યાગપૂર્વક ઉદ્યમ કરી, કામભોગોને છોડી, પ્રાણી-

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

સમૂહરૂપ લોકના તરફ સમદૃષ્ટિ રાખી, મોક્ષાભિલાષી બની, કુગતિગમન વગેરેથી આત્માને બચાવી, અપ્રમત્તપણે પ્રગતિ સાધવી જોઈએ. (૧૦-૧૨૪)

मुहुं मुहुं मोहगुणे जयंतं, अणेगरूवा समणं चरंतं ।
फासा फुसन्ती असमंजसं च, न तेसु भिक्खु मणसा पउस्से ॥११॥

मुहुर्मुहुः मोहगुणान् जयन्तं, अनेकरूपाः श्रमणं चरन्तम् ।
स्पर्शाः स्पृशन्ति असमंजसं च,
न तेषु भिक्षुर्मनसा प्रद्विष्यात् ॥११॥

અર્થ—વારંવાર મોહક શબ્દ વગેરેને જીતનાર સંયમમાર્ગમાં વિચરનાર મુનિ, વિવિધ પ્રકારવાળા પ્રતિકૂલ શબ્દ વગેરે વિષયોની ઉપસ્થિતિમાં મનથી પણ દ્વેષ ન કરે, અર્થાત્ જેમ અનુકૂલ વિષયોમાં રાગ ન કરે તેમ અનિષ્ટ વિષયોમાં દ્વેષ ન કરે. (૧૧-૧૨૫)

मंदा य फासा बहुलोहणिज्जा, तहप्पगारेसु मणं न कुज्जा ।
रक्खिज्ज कोहं विणइज्ज माणं,
मायं न सेवेज्ज पयहिज्ज लोहं ॥१२॥

मन्दाश्च स्पर्शा बहुलोभनीयाः, तथाप्रकारेषु मनो न कुर्यात् ।
रक्षेत् क्रोधं विनयेत् मानं,
मायां न सेवेत प्रजह्यात् लोभम् ॥१२॥

અર્થ—વિવેકીને અવિવેકી બનાવનાર, ચિત્તાકર્ષક કોમલ સ્પર્શ-મધુર રસ વગેરેમાં મુનિ મન મૂકે નહીં : તથા ક્રોધને વારે, અહંકારને દૂર કરે, માયા ન સેવે અને આસક્તિને છોડે. (૧૨-૧૨૬)

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

जे संखया तुच्छ परप्पवाई, ते पिज्जदोसाणुगया परज्झा ।
एए अहम्मेत्ति दुगुंछमाणो,
कंखे गुणे जाव सरीरभेओ त्ति बेमि ॥१३॥

ये संस्कृताः तुच्छाः परप्रवादिनः, ते प्रेमद्वेषानुगता परवशाः ।
एते अधर्मा इति जुगुप्समानः,
काङ्क्षेद् गुणान् यावत् शरीरभेदः इति ब्रवीमि ॥१३॥

અર્થ—જે બાહ્ય શુદ્ધિવાળાઓ, તત્ત્વને નહીં જાણનારા અને યથેચ્છ બોલનારા હોઈ તુચ્છ પરતીર્થિકો છે, તે અનંતાનુબંધી રાગ–દ્વેષવાળા જાણવા. આ, તથાવિધ રાગ–દ્વેષવાળા, અધર્મના હેતુ હોઈ અધર્મ છે એમ તેના સ્વરૂપને સમજી, તેઓની નિંદાના પરિહારપૂર્વક, મરણ સુધી, જિન–આગમમાં કહેલ જ્ઞાન–દર્શન–ચારિત્ર વગેરે ગુણોની અભિલાષા, મુનિ કરે. આ પ્રમાણે હે જંબૂ! હું કહું છું. (૧૩–૧૨૭)

॥ ચોથું શ્રી પ્રમાદાપ્રમાદાધ્યયન સંપૂર્ણ. ॥

For Private And Personal Use Only